

Forslag til tiltaksplan for Hardangervidda villreinområde

Tiltaksplan for å bedre tilstanden for villreinen i Hardangervidda villreinområde	2
1 Tematiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villrein i Hardangervidda villreinområde	2
1.1 En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning	2
1.2 Redusere negativ påvirkning på villrein fra motorferdsel og annen ferdsel	13
1.3 Bestandsforvaltning og villreinhelse: Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet	26
1.4 Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplaner	31
2 Geografiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villrein i Hardangervidda villreinområde	33
2.1 Tiltak for å bedre reinens tilgang til gode sommerbeiter og kalvings- og oppvekstområder i nordvest	33
2.2 Tiltak for å sikre vinterbeiter på nord- og østvidda	43
2.3 Tiltak for å ivareta de mest urørte områdene som reinen har brukt mest de siste årene	48
2.4 Tiltak for å ivareta villreintrekkene mellom ulike sesongbeiter	53

Tiltaksplan for å bedre tilstanden for villreinen i Hardangervidda villreinområde

Forslaget til tiltaksplan for Hardangervidda villreinområde er ikke i seg selv et juridisk bindende dokument, men en samlet plan for tiltak som skal søkes å gjennomføres av myndigheter på statlig, fylkeskommunalt og kommunalt nivå, frivillige organisasjoner og lokale aktører innenfor villreinområdet. En rekke enkelttiltak i forslaget til tiltaksplanen vil måtte vedtas, avtales eller på andre måter gjennomføres i samsvar med et selvstendig rettsgrunnlag eller gjennom frivillig tilslutning. Formålet med tiltaksplanene er å samle de konkrete tiltakene som er, kan eller skal vedtas eller gjennomføres i en felles tiltaksplan, som alle berørte aktører kan bruke som et referansepunkt for arbeidet med å forbedre tilstanden for villreinen i villreinområdene. En rekke av de konkrete tiltaksforslagene forutsetter enighet med bla. kommuner, fylkeskommuner, frivillige organisasjoner og veieiere. Det betyr at disse aktørene, inkludert private, selv bestemmer om de ønsker å bidra med tiltak og være en del av tiltaksplanen. Tiltaksplanene pålegger ikke kommunen eller fylkeskommunen nye oppgaver, men har tiltak der disse oppfordres til å være ansvarlig for gjennomføringen, enten alene eller sammen med andre. Disse tiltakene forutsetter at kommunene eller fylkeskommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen. Konsekvensene for kommunene vil derfor avhenge av at de frivillig velger å bli med på tiltakene. For flere av tiltakene eksisterer det også tilskuddsordninger det kan søkes støtte til for å gjennomføre tiltaket. Dette er synliggjort i omtalen av de aktuelle tiltakene. Overfor private rettssubjekter (veieiere, grunneiere, turistforeningen o.l.), er forslagene til tiltak ikke statlige pålegg, men oppfordring til slike aktører om å frivillig slutte seg til gjennomføring av tiltaket. Hvorvidt slike tiltak skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av slike tiltak, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra private rettssubjekter gjennom høringen vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før den endelige tiltaksplanen fastsettes.

Felles for mange tiltak er også at de må følges opp i ordinære prosesser, f.eks. gjennom prosesser etter plan- og bygningsloven eller for å fastsette lokale forskrifter etter friluftslvsloven. Tiltak om regulering avferdsel på anleggsveier hjemlet i vassdragslovgivningen, som ikke allerede følger av eksisterende vedtak, vil tilsvarende kunne forutsette at vassdragsmyndigheten treffer vedtak i medhold av vassdragslovgivningen etter alminnelige prosesser.

1 Tematiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villrein i Hardangervidda villreinområde

1.1 En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning

1.1.1 Innledning

Den største trusselen mot villrein i dag er nedbygging av dens leveområder. Samlede effekter av infrastruktur, forstyrrende menneskelig aktivitet og klimaendringer fører til fragmentering og tap av habitat. Dette har stor innvirkning på villreinens utbredelse og arealbruk.

Målsetningene om en mer helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinområdet, jf. Meld. St. 18 (2023-2024), gjelder både for arealforvaltning etter plan- og bygningsloven og arealinngrep etter sektorregelverk. Med villreinområdet menes villreinområdet samt de områdene utenfor villreinens leveområder som på ulike måter påvirker areal som brukes av villreinen. Kommuner og øvrige myndigheter har ansvar for å beskytte villreinens leveområder gjennom arealplanleggingen.

Vektlegging av villreinhensyn i arealforvaltningen er derfor sentralt for å oppnå målsetningene fra villreinmeldingen, blant annet for å forebygge tap og forringelse av villreinens leveområder. En bærekraftig arealplanlegging kan spare samfunnet for store fremtidige ressurser til naturrestaurering. En overgang til et grønnere samfunn vil kreve at kommuner, regionale og statlige myndigheter vektlegger kumulative effekter i vurderinger av fremtidige arealinngrep.

Tiltakspakke 1: En mer helhetlig og restriktiv arealplanlegging og arealforvaltning	
1	Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet
2	Endringer i rundskriv T2/16 for å bidra til en mer helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinfjellet
3	Revidere kommunale planer (planvask) og basere fremtidig utbygging på oppdatert kunnskap og en sterkere vektlegging av villreinhensyn
4	Oppdatering eller revisjon av regional plan i Hardangervidda villreinområde
5	Høy terskel etter sektorregelverk for nye arealinngrep i Hardangervidda villreinområde
6	Vurdere om villreinnemnda bør gjøres til høringspart i alle dispensasjonssaker som berører villreinen i Hardangervidda villreinområde
7	Styrking av Norsk villreinsenter som kompetansesenter for villrein
8	Dialogforum for villreinforvaltning
9	Kompetanseheving om villrein for kommunestyrer og fylkesting
10	Samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å bedre tilstanden til villreinen frem mot 2050
11	Operasjonalisering av villreinfond

1.1.2 Nærmere om de enkelte tiltakene i tiltaksplanen

Tiltak 1: Statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet

Delansvar: Kommunal- og distriktsdepartementet, statsforvaltere, fylkeskommuner og kommuner

Kommunal- og distriktsdepartementet har i samråd med berørte departementer fastsatt statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet (SPRAM), som ble fastsatt ved kgl. res. av 20. desember 2024. Disse skal legges til grunn ved planlegging etter plan- og bygningsloven og enkeltvedtak etter plan- og bygningslovens og annen lovgivning. Kommunal- og distriktsdepartementet har et hovedansvar for retningslinjene. Klima- og miljødepartementet har et delansvar for miljø, herunder å veilede om hvordan hensynet til villrein skal ivaretas i planleggingen og enkletsaksbehandling. De statlige har flere retningslinjer som har betydning for forvaltningen av villreinens leveområder. For villrein står det i retningslinjene punkt 3.8 følgende: «Arealplanleggingen skal bidra til å nå målet om en helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villreinfjellet. Dette innebærer at det skal være en høy terskel for inngrep i villreinens leveområder.» Det er også generelle retningslinjer som har betydning for villrein. Dette gjelder blant annet prinsippet om at fortetting og transformasjon skal vurderes og bør utnyttes før nye utbyggingsområder settes av og tas i bruk for alle utbyggingsformål. Videre at det i fjell og utmark er viktig at fritidsboligområder skal avgrenses mot sammenhengende natur-, villrein og friluftsområder, kulturmiljøer og viktige områder for landbruk, reindrift og andre næringer. Virkningen av utbygging på landskap skal vurderes og minimeres.

Tiltak 2: Endringer i rundskriv T2/16 for å bidra til en mer helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villrein fjellet

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet

Rundskriv T-2/16 – *Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis* – handler om nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet og klargjør hvordan miljøforvaltningen skal bruke virkemiddelet innsigelse i forbindelse med kommunal planlegging.

Klima- og miljødepartementet har et ansvar for rundskrivet og for at praksisen på miljøområdet er i samsvar med rundskrivet. For å bidra til en mer ensartet forvaltningspraksis og gi økt forutsigbarhet for kommunal arealplanlegging klargjør dette rundskrivet hva som er spørsmål av nasjonal eller vesentlig regional betydning på klima- og miljøområdet. Målet med rundskrivet er å sikre en enhetlig forvaltningspraksis og at nasjonale og vesentlige regionale klima- og miljøinteresser blir godt ivaretatt i arealplanleggingen. Rundskrivet skal legges til grunn for innsigelsespraksisen i miljøforvaltningen og bidra til økt bevissthet om hvilke nasjonale og vesentlige regionale klima- og miljøhensyn staten mener man skal ta i den kommunale arealplanleggingen. Dersom et planforslag rammer nasjonale eller vesentlige regionale miljøverdier, kan innsigelse vurderes, jf. plan- og bygningsloven § 5-4. Det vil likevel hvile på en konkret vurdering i den enkelte saken om man skal fremme innsigelse. Viktige funksjonsområder for villreinen er et slikt nasjonalt hensyn som er omtalt i dette rundskrivet, og Statsforvalteren skal derfor vurdere om det skal bli fremmet innsigelse dersom et planforslag inneholder en ny arealbruk som vil komme i konflikt med slike områder.

Klima- og miljødepartementet vektlegger i tråd med Stortingets behandling av villreinmeldingen at statsforvalterne gjennom meldingen, utarbeidelse av tiltaksplaner og nye statlige planretningslinjer for arealbruk og mobilitet får et tydeligere mandat enn i dag til å gripe inn mot tiltak i villreinområder for slik å sikre at målene i stortingsmeldingen om høy terskel for nye inngrep i villreinområdene følges opp i praksis, jf. Innst.374 S (2023-2024) s. 4. For å følge opp Stortingets føringer, har departementet 26. mai 2025 vedtatt endringer som formaliserer dette i rundskrivet. Det følger nå av rundkrivets punkt 3.8 at innsigelse skal vurderes når planforslaget kan komme i konflikt med: *«målet om en helhetlig og restriktiv arealforvaltning i villrein fjellet, som innebærer at det skal være en høy terskel for inngrep i villreinens leveområder, jamfør Innst. 374 S (2023–2024), Meld. St. 18 (2023–2024), og Kvalitetsnormen for villrein, jamfør forskrift 23. juni 2020 nr. 1298.»*

Tiltak 3: Revidere kommunale planer (planvask) og basere fremtidig utbygging på oppdatert kunnskap og en sterkere vektlegging av villreinhensyn

Hovedansvar: Kommuner

Delansvar: Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet

Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra kommunene, og innebærer ikke statlige pålegg overfor disse kommunene. Prosessen for en eventuell planvask vil følge ordinære prosesser etter plan- og bygningsloven og sikre bred medvirkning fra alle berørte interesser. Dersom kommunene frivillig slutter seg til tiltaket, vil de være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket. Klima- og miljødepartementet vil være delansvarlig for tiltaket gjennom veiledning og informasjon om villreinhensyn, og gjennom at kommunen kan søke om tilskudd til planvask etter kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett.

Kommunen er den primære arealmyndigheten i forvaltningen av villreinområdene etter plan- og bygningsloven. Dette er også understreket av Stortinget under behandlingen av villreinmeldingen. Kommunale arealplaner styrer arealbruken i villreinområdene utenfor verneområdene. Ved å gjennomgå eldre planer og fjerne arealer som er avsatt til bebyggelse, men enda ikke bygget ut, kan man forebygge en videre nedbygging og forringelse av villreinområdet og de områdene utenfor villreinområdene som på ulike måter påvirker areal som brukes av villreinen. Videre bør fremtidig planlegging og utbygging baseres på oppdatert kunnskap og en sterkere vektlegging av villreinhensyn. Flere av kommunene i Hardangervidda villreinområde har allerede satt i gang planvask, eller prosesser med revisjon av kommunale arealplaner.

Formålet med tiltaket er at kommunene, før eller underveis i revisjonsprosessen, foretar en helhetlig gjennomgang av samtlige kommunale arealplaner i Hardangervidda villreinområde, og at planverket oppdateres og revideres på bakgrunn av ny kunnskap om konsekvenser for villreinen. Klima- og miljødepartementet oppfordrer kommuner i Hardangervidda villreinområde å slutte seg til tiltaket i løpet av høringsperioden. Tiltaket innebærer at alle kommunene som slutter seg til tiltaket gjennomfører en såkalt «planvask» av samtlige juridiske bindende arealplaner i villreinområdet. Planvaskingen må følge ordinære prosesser for revisjon av kommuneplanens arealdel. Tiltaket vil ikke ha noen direkte målbar effekt i dag, siden det er snakk om å hindre fremtidig utbygging, men vil forebygge en videre nedbygging og forringelse av villreinområde som er negativt for villrein. Gjennomføring av tiltaket forutsetter at de kommunene som har behov for det søker og får innvilget tilskudd gjennom ordinære ordninger. Departementet oppfordrer til at følgende punkter av hensyn til villrein minimum skal ligge til grunn for revisjonsprosessen:

- gamle kommuneplaner og reguleringsplaner bør gjennomgås og oppdateres med bakgrunn i ny kunnskap om konsekvenser for villreinen, jf. Innst.374 S-2023-2024 s. 9. Vedtatte, ikkerealisererte reguleringsplaner som er negative for villreinen, bør endres eller oppheves. Dette gjelder byggeområder både innenfor villreinens leveområder, i randsonene til disse og i trekkrutene mellom villreinområdene.
- kritisk gjennomgang av tomtereserver, med sikte på å ta ut tomtereserver som ikke bør videreføres i henhold til ny kunnskap om villrein, dvs. arealer som er avsatt til fritidsbebyggelse enten i kommuneplanens arealdel eller som ligger som godkjent i reguleringsplaner, men som enda ikke er bebygd. Det vises til at Stortinget har understreket at kommunene har ansvar for å ta hensyn til villreinen også ved planlegging av fritidsboliger i randsonene, jf. Innst.374 S-2023-2024 s. 7.

Bakgrunnen for tiltaket er blant annet potensialet for å forverre situasjonen for villrein som kan ligge i de ikke-realiserte utbyggingsområdene i gjeldende arealplaner, og behovet for å tilbakeføre slike områder til LNF-områder dersom målsetningene om å ivareta villreinen skal nås. Planvask er også fremhevet i regjeringens naturmelding (Meld. St. 35 (2023-2024)), og tiltaket er også i tråd med de nye statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet, og Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027, der det blant annet forventes at kommunen, ved revisjon av kommuneplanens arealdel, vurdere om tidligere godkjent arealbruk skal tilbakeføres til landbruks-, natur- og friluftsmål samt reindrift (LNFR-formål) av hensyn til naturmangfold.

Tiltak 4: Oppdatering eller revisjon av regional plan i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Fylkeskommunene

Delansvar: Klima- og miljødepartementet og Kommunal- og distriktsdepartementet

Tiltaket forutsetter frivillig tilslutning fra fylkeskommunene, og innebærer ikke statlige pålegg. Prosessen for en eventuell planvask vil følge ordinære prosesser etter plan- og bygningsloven og sikre bred medvirkning fra alle berørte interesser.

Dersom fylkeskommunen frivillig slutter seg til tiltaket, vil de være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket. Klima- og miljødepartementet vil være delansvarlig for tiltaket gjennom veiledning og informasjon om villreinhensyn, og gjennom at fylkeskommunen kan søke om tilskudd til planvask etter kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett.

Regionale planer for villreinfjellene skal sikre en helhetlig forvaltning av fjellområder som er særlig viktige for fremtiden til villreinen i Norge. Planene fastsetter en langsiktig arealforvaltning som balanserer bruk og vern for de aktuelle fjellområdene med randområder, og gjelder inntil de er revidert. Det er utarbeidet planer for alle de ti nasjonale villreinområdene. Fylkeskommunen har det overordnede ansvaret for å utarbeide de regionale planene for helhetlig forvaltning av arealene i villreinfjellene og oppfølgingen av disse planene, herunder å utarbeide og følge opp handlingsprogram og vurdere behov for revisjon av den regionale planen. Regional plan har også en viktig funksjon for å gjennomføre og innarbeide nasjonale forventninger etter pbl. § 6-1 i den regionale og kommunale arealplanleggingen.

Regionale planer skal følges opp av andre sektorer og legges til grunn som føringer for den kommunale planleggingen. Avvik fra de regionale planene gir grunnlag for innsigelse fra statsforvalter. Det kan også bli gitt regionale planbestemmelser som gjør hele eller deler av den regionale planen bindende for inntil 10 år, men ingen av de regionale planene for villreinfjellene har hittil tatt i bruk dette virkemiddelet.

Det følger av villreinmeldingen (Meld. St. 18 (2023 – 2024)) at eksisterende regionale og kommunale planer i villreinfjellene vil bli evaluert. Ny kunnskap blant annet fra klassifiseringen av villreinområdene tilsier videre at de regionale planene bør oppdateres, det følger derfor av meldingen at regjeringen vil oppfordre fylkeskommunene til å revidere eksisterende regionale planer på grunnlag av klassifiseringen etter kvalitetsnormen og tiltaksplaner for villreinen med sikte på bedre ivaretagelse av villreinens leveområder. Dette er også i tråd med nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2023–2027, der det blant annet står at «vedtatte regionale planer for villreinfjellene oppdateres i samsvar med ny kunnskap».

Klima- og miljødepartementet oppfordrer fylkeskommuner i Hardangervidda villreinområde å slutte seg til tiltaket. Tiltaket innebærer, i tråd med villreinmeldingen, at fylkeskommunene som slutter seg til tiltaket i høringsperioden, senest etter evaluering av eksisterende regional plan skal revidere regional plan i tråd med oppdatert kunnskapsgrunnlag om villrein. Klima- og miljødepartementet oppfordrer fylkeskommunene til å ta utgangspunkt i følgende punkter ved revisjon av regionale planer:

- hensynta oppdatert kunnskap om villrein, og vektlegge hensynet til villrein tungt både når det gjelder retningslinjer og eventuelle bestemmelser, og utstrekning av arealsonene
- for å sikre god samordning på tvers av arealforvaltningen i villreinområdet, bes fylkeskommunene vurdere å definere soner i plankart med ulike grader av restriksjonsnivåer

- vurdere behovet for eventuelle bindende regionale planbestemmelser etter plan- og bygningsloven § 8-5
- tilrettelegge for samordnede interkommunale kommunedelplaner der dette kan være viktig av hensyn til villreinens arealbruk

Grensene for nasjonalt villreinområde defineres gjennom regional plan. Dette er avklart gjennom brev fra daværende miljøvernminister i 2005 til fylkene. Her ble de nasjonale villreinområde definert, og det ble presisert at avgrensninger og retningslinjer for arealbruk i det enkelte område avklares gjennom regionale planprosesser. Videre ble det sagt at det skal kartfestes en klar grense for de nasjonale villreinområdene hvor ny utbygging bør unngås. På denne måten vil de nasjonale villreinområdene framstå som et eget tema eller sone på plankartet. Regionale planer vedtas av regional planmyndighet. Tiltaket innebærer derfor også at fylkeskommunene oppfordres til å vurdere om det er behov for utvidelse av de nasjonale villreinområdene basert på oppdatert kunnskap om villrein.

I tillegg er en rekke av de øvrige tiltakene i denne tiltaksplanen som det kan være aktuelt å følge opp i en videre prosess knyttet til revisjon av regional plan, for eksempel oppfølging gjennom gjensidig forpliktende avtaler mellom kommuner og fylkeskommuner ved en fremtidig revisjon av handlingsprogrammet til regional plan for Hardangervidda villreinområde. Dette gjelder blant annet tiltak om kanalisering av ferdsel gjennom sti- og løypeplaner, samordning av motorferdselspraksisen mellom kommuner, og opprettelse av dialogforum for villrein.

Tiltak 5: Høy terskel etter sektorregelverk for nye arealinngrep i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Energidepartementet, Samferdselsdepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet

Klima- og miljødepartementet, Kommunal- og distriktsdepartementet, Energidepartementet, Samferdselsdepartementet, Nærings- og fiskeridepartementet vil være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket. De skal på sine ansvarsområder sørge for en bærekraftig forvaltning av villreinområdet på tvers av kommune- og fylkesgrenser.

Arealinngrep er overordnet den største utfordringen for villreinen i villreinområdene i Norge. Som hovedregel vil alle typer arealinngrep i villreinområdet, på tvers av ulike sektorer og interesser, påvirke villreinen negativt. Derfor er det ut fra villreinhensyn ønskelig å i størst mulig grad begrense arealinngrep i villreinområdet, og hensynet til villreinen må vektles tungt opp mot andre samfunnshensyn. Dette er også i tråd med de statlige planretningslinjene for arealbruk og mobilitet beskrevet i tiltak 1. Statens rolle som sektormyndighet og utbygger påvirker arealbruken gjennom ulike sektorregelverk. Tiltaket innebærer en synliggjøring av enkelte tiltak fra villreinmeldingen.

Både nye vannkraftanlegg og opprustning av eksisterende anlegg i villreinområdene kan ha negative konsekvenser for villrein, blant annet kan det medføre oversvømte trekkrunder og beiteområder, usikker is på vann, og forstyrrelser i forbindelse med anleggsarbeid og driftsaktivitet knyttet til kraftverkene. Vindkraftverk vil kunne føre til at reinen blir forstyrret og fortrent fra området både i anleggsfasen og i driftsfasen. Dette vil også kunne påvirke dyrenes kondisjon og produktivitet. Kraftutbygging kan i verste fall føre til at villreinen blir avskåret fra å bruke deler av leveområdet. Anleggsveier kan også ha en negativ effekt som fører til unnvikelse, og utgjøre en barriere for reinen.

Mange av de samme problemene vil også gjelde ved utbygging og drift av solkraftverk i villreinområdene.

Mineralutvinning påvirker reinens arealbruk, spesielt i perioder med høy aktivitet. Rein reagerer med frykt på høylytt aktivitet som boring, sprenging og dumping av masser. Gruvedrift kan også påvirke bruk av trekkruiter og føre til at reinen endrer sin bruk av landskapet. Gruvedrift vil kunne medføre barriereeffekter i forbindelse med aktivitet, veger og anleggstrafikk, og vil øke belastningen for villreinen og kunne påvirke deres arealbruk og beitemuligheter. Samferdselssektoren påvirker villreinen hovedsakelig gjennom offentlig vei og jernbane, som i hovedsak påvirker villrein på to måter. For det første utgjør selve veien/banen og trafikken der en barriere for villreinens vandring. For det andre skaper menneskelig aktivitet i nærområdene til vei og jernbanestasjoner økt ferdsel inn i villreinområdene, noe som gjør at villreinen trekker seg unna disse områdene. Parkeringsplasser langs veier, jernbanestasjoner og lignende fungerer også som innfallsporter for ferdsel inn i villreinområdene.

Stortinget har ved behandlingen av villreinmeldingen understreket viktigheten av at nasjonale myndigheter sørger for en bærekraftig forvaltning av villreinområdet på tvers av kommune- og fylkesgrenser. Dette gjelder på tvers av ulike sektorer som er ansvarlig for arealinngrep i villreinområdene. Tiltaket innebærer, i tråd med føringene fra Stortingets behandling av villreinmeldingen, å sikre at målene i meldingen om høy terskel for nye inngrep i villreinområdene følges opp i praksis, at det skal være høy terskel for blant annet nye vannkraft-, energi-, samferdsel- og mineraltiltak i villreinområdene. Det, så langt som mulig, å unngå slike arealinngrep i villreinområdet, vil være et viktig forebyggende tiltak for å unngå negativ påvirkning på villrein. Dersom det likevel tillates nye utbygginger skal det settes vilkår som tar hensyn til villreinen gjennom bygge- og driftsfasen, så langt det lar seg gjøre.

I tråd med villreinmeldingen skal det blant annet tas hensyn til villrein i behandlingen av arealplaner for mineralutvinning og i vurderingen av om søknader om driftskonsesjon etter mineralloven skal bli innvilget. I saker der det blir tildelt driftskonsesjon etter mineralloven i villreinområdene, skal det bli tatt nødvendige hensyn til villrein gjennom for eksempel avbøtende tiltak, tilpasninger i driften og lignende. Det skal i tillegg legges til rette for at det blir tatt hensyn til villrein ved revisjon av eksisterende driftskonsesjoner etter mineralloven i villreinområder. Energi- og vassdragsmyndighetene vil blant annet videreføre en restriktiv praksis med å gi konsesjoner til nye energiproduksjonsanlegg i villreinområder dersom anleggene har vesentlig negativ påvirkning for villreinen, med mindre anlegget er viktig for andre vesentlige samfunnshensyn, slik som forsyningssikkerheten og kraftbalansen. Videre skal energi- og vassdragsmyndighetene, i de tilfellene det likevel blir gitt konsesjon til nye energi- og vassdragsanlegg, sette vilkår som tar hensyn til villreinen gjennom bygge- og driftsfasen, så langt det lar seg gjøre. For samferdselsprosjekter skal det blant annet utredes tekniske løsninger som forbedrer tilstanden til villreinen, ved utarbeidelse av planer for alle nye samferdselsanlegg i definerte villreinområder. Utredning av tunnelloesninger som bedrer tilstanden for villrein skal videre inngå i all planlegging, der det er relevant. Statens vegvesen og andre veiforvaltere som er ansvarlige for å drifte statlige veier, skal i tillegg gå gjennom alle driftskontrakter som er knyttet til veier som går gjennom villreinområder, og vurdere behovet for å innføre overnattingsforbud for bobil, stenging av gjeldende parkeringsplasser, forbud mot parkering langs veien og lignende av hensyn til villrein. Ved vurderingene bør hensynet til landbrukets behov vektlegges.

Tiltak 6: Vurdere om villreinnemnda bør gjøres til høringspart i alle dispensasjonssaker som berører villreinen i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Kommunal- og distriktsdepartementet

Delansvar: Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet

Tiltaket innebærer at Kommunal- og distriktsdepartementet, i samråd med Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet skal vurdere om villreinnemnda bør gjøres til høringspart i alle dispensasjonssaker som berører villrein.

Vurdering av negative konsekvenser av planlagte utbygginger er avgjørende for å ta veloverveide valg i arealforvaltningen, og for å unngå potensielt negative konsekvenser for villreinen. Av hensyn til å sikre et best mulig beslutningsgrunnlag i arealsaker bør det utredes om villreinnemnda sine synspunkter skal innhentes i konkrete plansaker om dispensasjoner fra gjeldende planer etter plan og bygningsloven i villreinområdet, eller i områder utenfor villreinområdet som påvirker areal som blir brukt av villrein. Konkret innebærer tiltaket at det vurderes om villreinnemnda skal være høringspart i dispensasjonssaker som berører villreinen og villreinens leveområder. Tiltaket vil dersom det medfører at villreinnemnda gjøres til høringspart i slike saker kunne medføre noe økte kostnader knyttet til en økt saksmengde for nemdsmedlemmene og et behov for hyppigere møter. Tiltaket vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjetttrammer. Det følger av gjeldende regional plan for Hardangervidda at villreinnemnda skal høres ved behandling av arealplaner m.m. som kan få betydning for villreinens livsvilkår og dette tiltaket betyr en overordnet formalisering av denne rollen til villreinnemnda.

Tiltak 7: Styrking av Norsk villreinsenter som kompetansesenter for villrein

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet

Klima- og miljødepartementet er hovedansvarlig for å styrke Norsk villreinsenter.

Villreinformvaltningen består av en rekke ulike aktører fra privat, kommunal og statlig sektor.

Villreinsenteret er i dag blant annet et viktig bindeledd mellom forskning, forvaltning og allmennheten i sin rolle som kunnskapsformidler. Villreinsenteret er derfor på Klima- og miljødepartementets budsjett for 2025 styrket med 3 mill. kroner, jf. Prop.1 S (2024-2025). Tiltaket innebærer en styrking av Norsk villreinsenters rolle som kompetansesenter for fagsaker og rådgivning til blant annet myndigheter, og er et ledd i oppfølgingen av Meld. St. 18 (2023–2024) *Ein forbeta tilstand for villrein* og Stortingets behandling av denne. Villreinformvaltningen består av en rekke ulike aktører fra privat, kommunal og statlig sektor.

Tiltak 8: Dialogforum for villreinformvaltning

Hovedansvar: Statsforvalteren, fylkeskommunen, Villreinnemnda for Hardangervidda

Det foreslås at enten statsforvalteren, fylkeskommunen eller villreinnemnda er hovedansvarlig for å opprette og drifte et dialogforum for villreinformvaltning.

Formålet med tiltaket er å etablere en samarbeidsarena der aktører i villreinformvaltningen, verneområdeforvaltningen, lokale, regionale og nasjonale reiselivsaktører (destinasjonsselskaper), lokalt næringsliv, landbruksnæringen, turistforeninger, samt berørte kommuner og fylkeskommuner, rettighetshavere og øvrige aktører i fjellet møtes. En slik arena vil være nyttig for å samarbeide om kanalisering og styring av ferdsel, muligheter for næringsutvikling innenfor gjeldende regelverk og for å utforme rett type markedsføring på tider av året hvor det ikke går utover sårbare villreinområder.

Et dialogforum kan også benyttes for å samarbeide og gi råd om utplassering av turposter, plassering av oppkjørte løyper og lignende.

Et dialogforum kan innrettes på ulike måter. Nedenfor skisseres tre mulige alternative innretninger av et dialogforum:

I) Statsforvalteren oppretter et dialogforum

II) Fylkeskommunene oppretter et dialogforum gjennom handlingsprogrammet til regional plan

III) Villreinnemda for Hardangerviddaområdet oppretter et dialogforum, som ledd i å forsterke nemdenes rolle i villreinforvaltningen

En fordel med alternativ I) er at et slikt forum vil kunne fungere som et naturlig koblingspunkt mellom de ulike delene av forvaltningen og ha en rolle i å samordne dialogen om arbeidet med oppfølgingen av tiltaksplanene lokalt i villreinområdene med oppfølgingen fra overordnet statlig myndighet. For eksempel kan forumet bidra til dialog om koordinering og oppfølging av tiltak i villreinområdet (iverksetting, datainnsamling som ferdselstillinger, overvåking osv.). En fordel med alternativ II) er at fylkeskommunen gjennom ansvaret for regional plan har en sentral rolle i den regionale forvaltningen, og at forumet kan etableres som en del av handlingsprogrammer for regional plan.

Vedr. alternativ III) er villreinnemda allerede gitt myndighet som et særlig samarbeidsorgan i villreinforvaltningen og med ansvar for bestandsforvaltningen av villrein samt arbeid med ivaretagelse av leveområdene i forhold til bl.a. næringsutvikling og menneskelig påvirkning. Villreinnemda samarbeider tett med kommuner, fylkeskommuner, og statsforvalteren er representert i nemda. Som oppfølging av villreinmeldinga, og for å videreutvikle og styrke nemdenes rolle i villreinforvaltningen, foreslås det at Villreinnemda for Hardangerviddaområdet oppretter et dialogforum.

Uavhengig av innretning vil tiltaket trolig ikke gi en umiddelbart målbar effekt, men kan bidra til større samordning og koordinering på tvers av en fragmentert fjellforvaltning som kan ha effekt over tid. Det foreslås at et slikt dialogforum bistås med villreinfaglig kompetansestøtte fra Norsk Villreinsenter. Effekten vil avhenge av hva slags oppslutning forumet får, hva slags saker en tar opp og jobber med og hvilken etterlevelse de ulike sakene får hos ansvarlige aktører. Det er trolig behov for midler til å opprette et slikt forum, uavhengig av hvilket organ som skal være ansvarlig for gjennomføringen av tiltaket. Dette vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettammer.

Tiltak 9: Kompetanseheving om villrein for kommunestyre og fylkesting

Hovedansvar: Statsforvalterne i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, Vestfold og Telemark og Vestland og Buskerud, Telemark og Vestland fylkeskommuner

Statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus, Vestfold og Telemark og Vestland, i samarbeid med Buskerud, Telemark og Vestland fylkeskommuner er hovedansvarlig for kompetanseheving om villrein i kommunestyre og fylkesting.

En generell utfordring i arealforvaltningen er at ønsket om å ivareta villreinen er til stede, men den konkrete kunnskapen om hvordan hensynet til villrein best kan ivaretas ikke alltid er tilstedeværende i forberedelse og vedtagelsen av saker som kan få negative konsekvenser for villrein. Tiltaket innebærer at Statsforvalteren, i samarbeid med fylkeskommunen skal sørge for styrking av

villreinkompetansen for nye folkevalgte etter kommunevalg, med søkelys på villrein og hvordan ta hensyn til villrein i arealforvaltningen. Det bør være et mål å gjennomføre en slik opplæring regelmessig. Det kan også være aktuelt å invitere fjellstyrer, relevante grunneiere og lignende. Norsk villreinsenter, som har stor kompetanse på villrein og som kan bidra med veiledning, er også en aktuell bidragsyter. Tiltaket vil trolig ikke gi en umiddelbar målbar effekt, men økt kunnskap vil kunne bidra til at politiske beslutninger som påvirker villreinen tas på et bedre oppdatert faggrunnlag når det gjelder villrein.

Tiltak 10: Samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å gjenopprette trekk mellom villreinområder og bedre tilstanden til villreinen frem mot 2050

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Miljødirektoratet vil ha hovedansvaret for å gi en samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å gjenopprette trekk mellom villreinområder og bedre tilstanden til villrein frem mot 2050.

Villreinen på Hardangervidda var tidligere del av en større stamme som trakk over større områder til ulike tider på året. Infrastrukturbygging som vei og jernbane over Hardangervidda og vei over Haukelifjell har delt denne bestanden i flere villreinområder. I dag er det, med noen få unntak, ingen kjent utveksling av villrein mellom Hardangervidda og Setesdal-Vesthei-Ryfylke og Nordfjella villreinområder. For å gjenopprette sesongtrekk og utveksling mellom bestandene, er det behov for store, naturrestaurerende tiltak. Hvis dagens infrastruktur og menneskelig aktivitet i området opprettholdes, vil dette fortsette å være barrierer for villreinens trekk, noe som hindrer forbedring av beitefleksibilitet for villreinen. Forbedring av beitefleksibiliteten for villreinen er et av de viktigste tiltakene mot kommende klimaendringer.

Naturrestaurering kan defineres som tiltak som bidrar til å forbedre eller gjenopprette tilstand i økosystemer som er blitt forringet eller ødelagt. Regjeringen har i Meld.St. 35 (2023-2024) blant annet varslet at de innen 2030 vil klargjøre omfanget av landarealer som er forringet eller ødelagt, og vurdere målrettede og effektive naturrestaureringstiltak gjennom blant annet arbeidet med menyer av tiltak.

Det er i faggrunnlaget for Hardangervidda, som for flere av de andre faggrunnlagene, foreslått overordnede nasjonale infrastrukturtiltak knyttet til vei. Klima- og miljødepartementet mener det er viktig å foreta en samlet vurdering av disse forslagene, for å prioritere eventuell videre innsats med overordnede infrastrukturprosjekter i villreinområdene frem mot 2050. Det er naturlig å se til koblinger for FNs tiår for naturrestaurering, som går frem mot 2030, for å planlegge og komme i gang med utvalgte ambisiøse restaureringsprosjekter.

Vei- og jernbaneprosjekter prioriteres i Nasjonal transportplan som legges frem en gang i hver stortingsperiode. Departementet viser til at prosjektene ikke er omtalt i Meld. St. nr. 14 Nasjonal transportplan 2025 – 2036. Miljødirektoratet skal ut fra dette gjøre en samlet vurdering av tiltak i de respektive faggrunnlagene i samråd med Statens vegvesen og Jernbanedirektoratet. I vurderingen skal det legges vekt på at størst mulig nytte for villreinen i forhold til kostnaden og i forhold til eventuelle naturinngrep.

I mellomtiden er det viktig at det ikke legges annen irreversibel infrastruktur i det aktuelle tiltaksområdet, og at trekk-korridoren må skjermes mot utbygging som kan hindre mulighetene til å

gjenopprette gamle trekkveier. Dette er i tråd med Meld. St 18 (2023-2024) der det ble lagt vekt på at det skal være høy terskel for nye inngrep i villreinområdene. Fra Stortingets behandling av meldingen følger det også at Statsforvalterne gjennom blant annet tiltaksplanene får et tydeligere mandat til å gripe inn mot tiltak i villreinområder for å sikre at målene i meldingen om en høy terskel for nye inngrep følges opp i praksis. Tiltaket vil i seg selv ikke ha effekter for villreinen, men dersom det iverksettes naturrestaureringsprosjekter vil det ha effekt. Tiltak medfører noe merarbeid for Miljødirektoratet og dekkes innenfor gjeldende budsjettammer.

Tiltak 11: Operasjonalisering av villreinfond

Hovedansvar: Energidepartementet og Klima- og miljødepartementet

Det følger av villreinmeldingen at energi- og vassdragsmyndighetene i framtidige revisjonssaker, vil pålegge vannkraftkonsesjonærene å bidra til finansiering av villreinfond, i tråd med ny beregningsmetode, der det ikke finnes egnede avbøtende tiltak. For noen villreinområder er det gjennom relativt nyere vilkårsrevisjoner avsatt betydelige midler allerede. Det er behov for å etablere en ordning for at disse midlene raskt skal kunne tas i bruk til ulike avbøtende tiltak og nødvendige utredninger. Arbeidet er pågående, og Energidepartementet og Klima- og miljødepartementet tar sikte på å ferdigstille dette arbeidet i løpet av 2025.

For sammenhengens skyld kan det nevnes at det også følger av villreinmeldingen at regjeringen vil utrede om og hvordan villreinfondet kan gjøres tverrsektorielt og i tråd med miljøpåvirker-betaler-prinsippet i naturmangfoldloven § 11, i forbindelse med tyngre tekniske inngrep som vil påvirke areal som blir brukt av villrein. Klima- og miljødepartementet vil følge opp dette gjennom oppfølgingen av villreinmeldingen i samarbeid med berørte departementer.

1.1.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken vurderes å ha middels effekt på eksisterende tilstandsutfordringer.

Mange av tiltakene har ukjent utfall, både når det gjelder utforming og oppfølging, og effekten blir følgelig noe uvisst. Generelt vurderer vi at pakken i begrenset grad har tilbakevirkende effekt på eksisterende negative faktorer. Samtidig kan pakken i større grad dempe fremtidige negative påvirkningsfaktorer, gitt at tiltakene blir iverksatte. Tiltakspakken vil derfor være viktig for å hindre ytterligere negative påvirkningsfaktorer.

De viktigste tiltakene for å redusere eksisterende utfordringer antas å være samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter for å gjenopprette trekk mellom villreinområder og operasjonalisering av villreinfond.

Usikkerheten av utfall gjør det utfordrende å gi en god vurdering av forventet effekt på villreinen i området. Gitt utfall om lav vektlegging av villrein i både utforming og oppfølging av tiltakene, vil tiltakspakken ha liten effekt på fremtidige negative påvirkningsfaktorer. Gitt utfall om særlig vektlegging av villreininteresser i både utforming og oppfølging av tiltakene, vil tiltakspakken (både med og uten gulmerka tiltak) kunne få god effekt på fremtidige negative påvirkningsfaktorer.

Tiltakspakken anses imidlertid å ha liten mulighet til å snu negativ utvikling innen 2030, for dette spesifikke problemområdet

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Tiltakene knyttet til arealforvaltning vurderes samlet sett å ha lave negative konsekvenser for berørte parter og lave økonomiske kostnader. Tiltakene om kommunal planvask samt om regional og statlig arealforvaltning i tiltaksplanen, vil bidra til å gjennomføre målsetningen om en høy terskel for nye inngrep og en mer helhetlig arealforvaltning i villreinområdene fra villreinmeldingen. Dette vil ha konsekvenser for annen offentlig og privat virksomhet, men vil samlet sett verken på kort eller lang sikt medføre særlige endringer økonomisk og administrativt for fylkeskommuner, kommuner og privat virksomhet. Generelt vil tiltak som fører til at arealinngrep blir unngått eller moderert, føre til positiv endring for villreinen eller unngått negativ påvirkning.

Med unntak av tiltakene om kommunal planvask og oppdatering eller revisjon av regional plan, bør oppfølgingen av de nye tiltakene i denne tiltakspakken kunne gjennomføres innenfor gjeldende rammer og med dagens tilgjengelige ressurser og vil derfor ikke ha noen direkte økonomiske kostnader. Eventuelle tilskudd til å gjennomføre kommunal eller regional planvask vil følge av søknadsprosesser etter eksisterende tilskuddsordninger.

Tiltak om samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter vurderes ikke å få direkte konsekvenser for annen virksomhet på nåværende tidspunkt, og konsekvensene av en eventuell fremtidig gjennomføring av tiltak for å tilrettelegge for å gjenopprette trekkpassasjer mellom villreinområder vil utredes på et senere tidspunkt. Tiltaket om å foreta en samlet vurdering av nasjonale naturrestaureringsprosjekter vil ha administrative konsekvenser for Miljødirektoratet, som dekkes innenfor gjeldende budsjettammer.

Tiltaket om operasjonalisering av villreinfond knyttet til vilkårsrevisjoner i villreinområdene vil kreve administrative ressurser for å gjennomføre, men vil i sum ha positive økonomiske konsekvenser ved at tiltaket vil føre til at midler som allerede er avsatt eller som fremover vil avsettes i forbindelse med vilkårsrevisjoner kan benyttes til gjennomføring av avbøtende tiltak og nødvendige utredninger i villreinområdene.

For enkelte tiltak i tiltakspakken der aktører oppfordres til frivillig å være ansvarlig for å gjennomføre tiltak, kan tiltaket ha konsekvenser for Klima- og miljødepartementet eksempelvis gjennom at det kan søkes om støtte til gjennomføring gjennom tilskuddsordninger på departementets budsjett. Eventuelle kostnader for gjennomføring av slike tiltak dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettammer.

1.2 Redusere negativ påvirkning på villrein fra motorferdsel og annen ferdsel

1.2.1 Innledning

Menneskelig ferdsel både motorisert og ikke-motorisert er en sentral påvirkningsfaktor for villreinen, og gjør det utfordrende for reinen å flytte seg fritt innenfor villreinområdet, og forstyrrelser og barrierer skapt av menneskelig ferdsel en av de største påvirkningsfaktorene i Hardangervidda villreinområde. Den negative effekten av klimaendringer og værforhold, samt ytre påvirkningsfaktorer som ikke kan elimineres, kan reduseres ved å iverksette tiltak for å redusere den samlede belastningen av menneskelige forstyrrelser. Tiltakspakken inneholder blant annet tiltak for å

kanalisere ferdsel ut i områder som ikke er i konflikt med villrein, samt tiltak for å bedre informasjon ut til brukere av villreinområdene for å begrense forstyrrelser på reinen.

Det pågår en del motorisert ferdsel i villreinområdene, blant annet motorferdsel til private hytter, turisthytter, oppsyns- og forvaltningsvirksomhet, forskningsaktivitet, samt motorferdsel i forbindelse med jakt, drift av offentlige anlegg, og aktivitet i regi av forsvaret, politiet og redningsselskaper. Omfanget av motorferdsel i Hardangervidda villreinområde fremstår omfattende. Motorferdsel er en faktor som kan forstyrre villreinen og utgjør i sum en betydelig belastning på villreinens arealbruk og trekk-adferd. Den samlede belastningen av motorferdsel omfatter både lovlige motorferdsel og eventuell ulovlig motorferdsel. Lovlig motorferdsel i villreinområdene skjer på grunnlag av regelverk som tillater ferdsel direkte, uten søknad, og ferdsel som tillattes gjennom søknad. Tiltakspakken inneholder derfor tiltak for å redusere det samlede omfanget av motorferdsel i villreinområdene, og å bedre tilpasse motorferdselen til villreinens behov. Dette innebærer at det totale omfanget av motorferdsel må nedjusteres, kanaliseres og at sårbare områder må skjermes.

Tiltakspakke 2: Redusere negativ påvirkning på villrein fra motorferdsel og annen ferdsel	
12	Reduksjon og tilpasning av motorferdsel i utmark i villreinområder
13	Økt kunnskap og bedre samordning av motorferdsel i utmark i villreinområder
14	Digital saksbehandling og rapportering for motorferdsel i utmark
15	Betydelig redusert helikopterbruk
16	Revisjon av verneforskrifter slik at adgang til motorferdsel strammes inn
17	Utfasing av sanntidstilgang til GPS-posisjoner til annet enn forskningsformål
18	Regulering av ferdsel utenfor verneområder i Hardangervidda villreinområde
19	Vurdere regelverksendringer for å muliggjøre regulering av ulike former for ferdsel innenfor verneområder i Hardangervidda villreinområde
20	Ferdselsrelaterte informasjons- og veiledningstiltak i Hardangervidda villreinområde
21	Kanalisering av ferdselen gjennom sti- og løypeplaner i Hardangervidda villreinområde
22	Tilrettelegging for økt sikkerhet, kvalitet og profesjonalitet i guidede reiselivsopplevelser, ved å støtte opp under arbeidet med en Norsk Standard for guider
23	Vurdere styrking av villreinoppsyn og veiledning

1.2.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 12: Reduksjon og tilpasning av motorferdsel i utmark i villreinområder

Hovedansvar: Staten, kommunene, tilsynsutvalgene og øvrige aktører

Tiltaket omfatter både myndigheter som gir tillatelser til motorferdsel i utmark (del A) og aktører som har direktehjemmel til motorferdsel i utmark (trenger ikke søke om tillatelse) (del B). Kommunene og tilsynsutvalgene har et hovedansvar på sitt myndighetsområde innenfor gjeldende regelverk å redusere og tilpasse motorferdselen i utmark i villreinområdene. Dette er ikke et pålegg eller en instruks, men en oppfordring til at kommunene og tilsynsutvalgene bidrar til redusert og tilpasset motorferdsel. De aktører som gjennomfører motorferdsel i tråd med en direktehjemmel i regelverket bør gjennomgå sin egen motoriserte ferdsel i villreinområdet, og så langt mulig reduserer motorferdselen til det som er nødvendig.

Det pågår på generelt grunnlag en del motorisert ferdsel i villreinområder, blant annet motorferdsel til private hytter, turisthytter, oppsyns- og forvaltningsvirksomhet, forskningsaktivitet, samt motorferdsel i forbindelse med drift av offentlige eller større anlegg, og aktivitet i regi av forsvaret. Motorferdselen skjer typisk med snøskuter, helikopter, sjøfly, ATV, biler og andre kjøretøyer på veier

og «sleper». Motorferdsel en av mange faktorer som kan forstyrre villreinen og utgjør i sum en betydelig belastning på villreinens arealbruk og trekk-adferd. Den samlede belastningen av motorferdsel omfatter både lovlige motorferdsel og eventuell ulovlig motorferdsel. Lovlig motorferdsel i villreinområdene skjer på grunnlag av regelverk som tillater ferdsel direkte, uten søknad, og ferdsel som tillattes gjennom søknad.

Basert på faggrunlaget til denne tiltaksplanen, har departementet grunn til å mene at det totale omfanget av motorferdsel er for høyt innenfor Hardangervidda villreinområde. Det er vår oppfatning at det enkelte steder er en svært liberal tillatelsespraksis som bidrar til negativ påvirkning på villreinen.

Omfanget av motorferdsel innenfor Hardangervidda villreinområde er omfattende. Dette har delvis en forklaring i at verneforskriften for nasjonalparken har liberale regler for motorferdsel (sammenlignet med andre verneområder, men også sammenlignet med motorferdselregelverket for øvrig), men også i at dispensasjonspraksisen i området er omfattende. Praksisen er etter departementets erfaring omfattende også sammenlignet med andre verneområder og villreinområder. Omfanget av motorferdsel på Hardangervidda har vært kjent i mange år. I *Ny landsplan for nasjonalparker* (NOU 1986:13 side 90) ble det blant annet påpekt at motorferdselen på Hardangervidda hadde et «foruroligende omfang» og at «praktiseringen av motorferdselsbestemmelsene ikke er i samsvar med vernet av nasjonalparken». Departementet erfarer at omfanget av motorferdsel på Hardangervidda bare har økt siden den gang.

For å legge til rette for en bedre tilstand for villreinen, må det samlede omfanget av motorferdselen reduseres og i større grad enn i dag tilpasses villreinens behov. Dette innebærer at det totale omfanget av motorferdsel må nedjusteres, kanaliseres og at sårbare områder må skjermes. For å bidra til dette foreslår departementet flere tiltak som bør ses i sammenheng. Departementet mener det er behov for økt kunnskap om dagens praksis, økt kunnskap om hvordan motorferdsel kan bedre tilpasses villreinens behov og økt samordning mellom aktørene som forvalter motorferdsel i villreinområdene. Et digitalt saksbehandlingssystem kan bidra til dette. Fordi tilstanden for villreinen i mange områder er kritisk eller i dårlig tilstand, mener departementet at det allerede er grunn til å oppfordre forvaltningsmyndighetene i villreinområdene om å vurdere kritisk den motorferdsel de tillater eller selv utfører og å bidra til at omfanget av motorferdsel reduseres. Tiltak 43 handler derfor om å redusere omfanget av motorferdselen og justere aktiviteten i villreinområdet. Særlig er det viktig å redusere omfanget i sårbare perioder og/eller områder for villreinen. Tiltaket må særlig ses i sammenheng med å redusere bruken av helikopter. Tiltaket må også ses i sammenheng med tiltak III om å revidere verneforskriftene slik at adgangen til motorferdsel strammes inn.

Departementet viser ellers til at det er adgang til å stramme inn adgangen til motorferdsel etter dagens motorferdselregelverk. Det vises til motorferdseloven § 7 andre ledd der kan departementet kan vedta forskrift som forbyr eller regulerer motorferdsel som ikke er tillatt etter § 4 første avsnitt, dersom det er snakk om «særlig verdifulle natur- og friluftsområder». Formålet med bestemmelsen er å ivareta natur- og friluftsinteresser i områder som er av nasjonal og/eller regional betydning. Videre kan statsforvalteren etter motorferdselsforskriften § 2 tredje avsnitt, § 3 tredje avsnitt og § 8 første avsnitt begrense eller forby den direktehjemlede kjøringen, med enkelte unntak, i spesielt sårbare områder.

Del A:

Forvaltningsmyndigheter som vurderer søknader etter verneforskrifter om motorferdsel bør blant annet ta utgangspunkt i følgende målsetninger:

- Utgangspunktet for vurderingen er en avveining av nytteverdien av motorferdselen holdt opp mot ulemper- og skadevirkninger
- Antall turer som innvilges vurderes kritisk ut fra en vurdering av behov og hva som anses nødvendig
- Motorferdsel kanaliseres utenom områder og tidsperioder som er viktige for villrein
- Motorisert ferdsel i utmark på snødekt mark opphører senest 10. april eller første virkedag etter påske om den faller senere.
- Økt samordning ved utforming av tillatelser og rapportering.

For å vurdere om forvaltningsmyndighetene faktisk bidrar til en reduksjon i motorferdsel, er det nødvendig å utvikle bedre oversikt over den motorferdsel som gjennomføres i dag og å følge med på utviklingen over tid. Departementets forslag vil forenkle rapportering på området. I tråd med planen som presenteres på dette, vil det videre avdekkes hvorvidt motorferdselen ikke reduseres eller bedre tilpasses villreinen, og i så tilfelle vil departementet vurdere om det er behov for å ta i bruk statlige virkemidler. Dette kan for eksempel være å regulere motorferdsel etter motorferdselregelverket, eller å benytte seg av instruksjonsmyndighet i verneområder i større grad. Det vil være særlig aktuelt å bruke slike virkemidler i områder der omfanget av motorisert ferdsel er over det som er forsvarlig for villreinen og der en i utgangspunktet forventer en betydelig nedgang i motorisert ferdsel.

Del B:

Motorferdsel som gjennomføres i tråd med en direktehjemmel i regelverket oppfyller forutsetningsvis et samfunnsnyttig behov, og det er derfor i utgangspunktet større grunn til å tillate mer ulemper ved slik ferdsel enn ved annen ferdsel. Det er likevel grunn til at aktører med slik adgang til motorferdsel kritisk gjennomgår sin egen motoriserte ferdsel i villreinområdet, og så langt mulig reduserer motorferdselen til det som er nødvendig. Hensynet til å ivareta samfunnsnyttig virksomhet kan i flere tilfeller ivaretas gjennom mindre justeringer eller tilpassing av aktivitet. Akutte behov vil det sjeldent være mulig å tilpasse, men aktivitet det er mulig å planlegge på forhånd skal i størst mulig grad legges til tider og steder som er tilpasset villreinens behov. Siktemålet om å redusere og justere motorferdsel omfatter også statlige myndigheters motorferdsel. Miljødirektoratet får ansvar for å kartlegge, og koordinere i samråd med berørte sektorer, en mulig reduksjon i den statlige motorferdselen i villreinområdene vurdert opp mot samfunnsnyttien av aktivitetene.

Tiltaket skal føre til reduserte forstyrrelser fra motorferdsel og kan samlet gi betydelig positiv effekt for villrein. Tiltaket vil medføre mindre fleksibilitet og mindre aktivitet for utøvere av motorferdsel i villreinområdene. Kostnadene ved tiltaket anses forholdsvis lave, og knytter seg i hovedsak til administrative kostnader for forvaltningen.

Tiltak 13: Økt kunnskap og bedre samordning av motorferdsel i utmark i villreinområder

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Delansvar: Statsforvaltere, kommunene, tilsynsutvalgene, andre aktører

Tiltaket omfatter både myndigheter som gir tillatelser til motorferdsel i utmark og aktører som har direktehjemmel til motorferdsel i utmark (trenger ikke søke om tillatelse). Miljødirektoratet har et hovedansvar for at det kommer på plass økt kunnskap og for å koordinere arbeidet med bedre samordning av motorferdsel. Kommuner, statsforvaltere, tilsynsutvalgene og andre aktører har et

delansvar for tiltaket ved å bidra til økt kunnskap og sikre at det blir en bedre samordning av motorferdselen.

Forvaltningen av motorferdsel i utmark er preget av at den reguleres av flere regelverk og flere aktører. Regulering av motorferdsel i villreinområdene skjer gjennom motorferdselloven og - der det er verneområder – gjennom verneforskrifter. Lovlig motorferdsel i verneområdene forutsetter at motorferdselen er tillatt også i medhold av motorferdselloven. Utgangspunktet er at motorferdsel i utmark er forbudt, men regelverkene åpner i hovedsak for at motorferdsel som skal dekke et allment anerkjent nytteformål er direkte tillatt. Utover dette kan motorferdsel tillates etter søknad for visse formål som er angitt i regelverket eller etter dispensasjon på visse vilkår. Regelverkene begrenser motorferdsel for rene rekreasjonsformål og det er ikke adgang til å legge for eksempel snøskuterløyper i nasjonale villreinområder, men for øvrig har forvaltningsmyndighetene et visst handlingsrom til å bestemme omfanget av motorferdselen. Restriksjonsnivå og hjemler for motorferdsel kan variere både mellom de ulike verneforskriftene og mellom verneforskrifter og motorferdselloven.

I tillegg til at det er flere regelverk som regulerer motorferdselen i villreinområdene, forvaltes den tillatelsesbaserte motorferdselen av en rekke ulike aktører. De totalt 209 verneområdene som ligger i villreinområdene forvaltes av 40 ulike forvaltningsmyndigheter (nasjonalpark- og verneområdestyrer, tilsynsutvalg, statsforvaltere og kommuner). Kommunen er ansvarlig myndighet etter motorferdselloven. Forvaltningen av Hardangervidda nasjonalpark skiller seg fra andre nasjonalparker i Norge ved at det ikke forvaltes av et lokalpolitisk sammensatt verneområdestyre, men i stedet dels av de tre statsforvalterne for fylkene området ligger i, og dels av tre fylkesvise tilsynsutvalg. Tilsynsutvalgene er statlige utvalg, oppnevnt av Miljødirektoratet, et for hvert av fylkene Vestland, Telemark og Buskerud. Medlemmer er foreslått av kommunene rundt Hardangervidda. Tilsynsutvalgene treffer vedtak i motorferdselsaker og enklere byggesaker, etter delegasjon fra Miljødirektoratet. Øvrig forvaltning tilligger statsforvalterne (dvs statsforvalteren i Vestland, statsforvalteren i Vestfold og Telemark og statsforvalteren i Østfold, Buskerud, Oslo og Akershus). Statsforvalterne har forvaltningsmyndighet for alle bestemmelser som ikke er delegert til Tilsynsutvalgene. Tilsynsutvalgene er som forvaltningsmyndighet sidestilt med statsforvalterne, og det er Miljødirektoratet som er klageinstans for alle de seks vernemyndighetene vi har på Hardangervidda.

Det er ikke en helhetlig samordning av praksis mellom aktørene som er ansvarlig for tillatelsesbasert motorferdsel i villreinkommuner. Ulik praksis kan delvis være et naturlig og ønsket resultat av lokal forvaltning. En mer liberal praksis i ett område kan imidlertid bidra til å fordrive villreinen til områder med mindre motorferdsel og dermed redusere villreinenes areal totalt sett. Ulik praksis kan også legge press på myndigheter som ønsker å være restriktive og også utfordre regelverkets legitimitet. Flere aktører har pekt på en liberal og/eller varierende dispensasjonspraksis og manglende oversikt over samlet motorferdsel og vurderinger av effekt.

På denne bakgrunn er det behov for en bedre samordning av tillatelses- og dispensasjonspraksisen blant kommuner og verneområdemyndigheter. Forvaltningsmyndighetene oppfordres til å samordne seg mer med sikte på en mer restriktiv og ensartet praktisering av tillatelser og krav til motorferdsel i villreinområdene. Tiltaket må ses i sammenheng med at forvaltningsmyndighetene og andre aktører oppfordres til å vurdere kritisk den motorferdsel de tillater eller selv utfører og å bidra til at omfanget av motorferdsel reduseres.

For Hardangervidda nasjonalpark bør arbeidet med å samordne praksis ses i lys av arbeidet med å revidere forvaltningsplanen for området.

Departementet ønsker å legge til rette for bedre samordning og at tillatelses- og dispensasjonspraksisen blir bedre tilpasset villreinens behov. Miljødirektoratet har, på oppdrag fra departementet, utarbeidet en anbefaling til samordningsplan i tråd med dette. Departementet vurderer flere av anbefalingene som fornuftige, og foreslår å ta utgangspunkt i en trinnvis samordningsprosess:

- 1) Etablere et kunnskapsgrunnlag om dagens forvaltningspraksis
- 2) Gjennomgå vedtak om motorferdsel i utmark
- 3) Utvikle og gjennomføre kursserie om regelverk og villreinens behov
- 4) Etablere dialogforum for de enkelte villreinområdene
- 5) Vurdere effekten av økt samordning og økt veiledning

Arbeidet skal ledes og koordineres av Miljødirektoratet.

Tiltak 14: Digital saksbehandling og rapportering for motorferdsel i utmark

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Delansvar: Statsforvaltere, tilsynsutvalgene og kommuner

Tiltaket omfatter myndigheter som gir tillatelser til motorferdsel i utmark. Miljødirektoratet har et hovedansvar for at systemet kommer på plass. Kommuner som frivillig vil bruke systemet, samt statsforvaltere og verneområdemyndigheter har et delansvar for å bruke systemet.

Et enklere og mer samordnet system for saksbehandling i motorferdselsaker er etterspurt både nasjonalt og i villreinområdene spesielt. Miljødirektoratet skal derfor utarbeide et digitalt system for saksbehandling og rapportering i forbindelse med tillatelser og dispensasjoner til motorferdsel i utmark. Systemet skal utformes med sikte på at det kan brukes i hele landet, dvs. både innenfor og utenfor villreinområdene, og på saker både etter motorferdselloven og etter verneforskriftene. Et slikt system kan ha flere fordeler. Det vil gjøre søknadsbehandlingen mer brukervennlig, og samtidig være ressursbesparende for den myndigheten som behandler søknaden. Et digitalt saksbehandlingssystem kan legge til rette for bedre kunnskap om den samlede motorferdselen både i ett område, og på et nasjonalt nivå. Det er i dag ingen samlet oversikt over omfanget av motorisert ferdsl i utmark innenfor villreinområdene. Gjennom et digitalt system kan en for eksempel legge til rette for enklere og mer enhetlig rapportering og eller en kan hente ut data det er særlig interesse av å belyse, for eksempel omfanget av motorferdsel i et sårbart villreinområde. Det er også mulig å tenke seg at vedtakene automatisk overføres til Miljøvedtaksregisteret. Digital saksbehandling kan også bidra til å gjøre tillatelsesbasert kjøring mer kontrollerbart for kontrollmyndigheter i felt.

Tiltaket i seg selv vil ikke bedre forholdene for villreinen, men det vil gi et svært viktig grunnlag for en god forvaltning av motorferdselen i villreinområdene. Tiltaket vil medføre en del kostnader til utarbeidelse som tas innenfor gjeldende budsjetttrammer, og kan føre til en justering av forvaltningen av motorferdselen med tilhørende behov for blant annet opplæring. På sikt kan tiltaket imidlertid gi gevinster i form av mer effektiv saksbehandling, bedre kvalitet på vedtakene og bedre kunnskap. For at etableringen av et slikt system skal lønne seg er det nødvendig at publikum og forvaltningsmyndigheter benytter systemet. Departementet kan i dag ikke pålegge kommuner å bruke et slikt system. Det er derfor frivillig. Dersom det eventuelt skal være pliktig for kommunene å bruke et slikt system, kreves det etter departementets vurdering lovendringer. Departementet vil se nærmere på hvilke eventuelle lov- eller forskriftsendringer som kreves. Departementet kan derimot

pålegge statlige forvaltningsmyndigheter for verneområder, det vil si statsforvalterne og verneområdestyrene/tilsynsutvalgene, å bruke et nasjonalt saksbehandlingssystem for motorferdsel i verneområder i kraft av den generelle instruksjonsmyndigheten over underordnede organer.

Tiltak 15: Betydelig redusert helikopterbruk

Hovedansvar: Tilsynsutvalgene (del A), kommunene (del A), Miljødirektoratet og ev. Landbruksdirektoratet (del B) og Klima- og miljødepartementet

Omfanget av helikoptertrafikk innenfor Hardangervidda villreinområde har vokst betydelig gjennom de siste tiårene. De siste 20 årene har helikopter i stadig større grad erstattet sjøfly.

Verneforskriften for Hardangervidda åpner for bruk av helikopter eller fly til en rekke formål, enten direkte eller etter tillatelse. Helikopter kan brukes direkte i forbindelse med en rekke forvaltningsoppgaver. Offentlige myndigheter benytter seg av helikopter ved for eksempel villreinforvaltning som telling og merking av villrein med GPS-sendere. Merking innebærer flere flygninger, og GPS-sendere må byttes og sjekkes, noe som innebærer ytterligere motorferdsel.

Erfaringer viser at det har utviklet seg en svært liberal praksis på flere områder, for eksempel slik at det nærmest er fri mulighet til å benytte helikopter for å hente ut jegere og eventuelle slakt fra jakta. De som har fått slik landingsløyve har ofte transport også inn i terrenget med helikopter. Praksisen er noe ulik mellom fylkene. I tillegg brukes helikopter til andre formål i stadig økende grad. I tilsynsutvalget for Vestland sine retningslinjer for vestvidda er en hel rekke aktiviteter listet opp og som gir grunnlag for bruk av helikopter.

I tillegg brukes helikopter utenfor grensen til nasjonalparken og innenfor villreinområdet.

Generelt antas det at flyging med helikopter har forstyrrelse på villrein. Sumvirkningen av opplevelsene i fbm. merking av villrein, og mengden av annen helikoptertrafikk kan ha bidratt til en regional unnvikelseeffekt for villrein på store deler av vestvidda i kombinasjon med mye ferdsel på bakken (jf. NINA sin forskning på ferdsel og villrein, sammenfattet i NINA Rapport 1903).

Av hensyn til villreinen bør helikopterbruken i Hardangervidda villreinområde reduseres mest mulig og til et absolutt minimum. Selv om vi i dag ikke vet med stor sikkerhet hvor store konsekvenser dette har påført villreinen i området, er det i dette tilfellet nødvendig å legge føre-var prinsippet til grunn.

Redusert helikopterbruk, i form av redusert støy og visuell forstyrrelse, vil også kunne ha positiv virkning for friluftsopplevelsen i nasjonalparken. Denne reduksjonen må gjennomføres for både privat og offentlig sektor.

Del A Redusere helikopterbruk: stramme inn praksis /revidere forvaltningsplan

Tiltaket må ses i sammenheng med at forvaltningsmyndigheter som vurderer søknader som motorferdsel det for Hardangervidda villreinområde særlig strammer inn på bruken av helikopter.

Flere av bestemmelsene om motorferdsel i verneforskriften fastsetter at ferdsel må være nødvendig («naudsynt»). Dette gjelder både direktehjemlet og tillatelsesbasert motorferdsel. Innledningsvis i punkt 4.6 i verneforskriften står det at ved avgjørelsen av om noe er «naudsynt», «må ulempene med motorferdsel haldast opp mot dei einskilde transportbehova». Med henvisning til både det verneforskriften åpner opp for og den liberale praksisen som observeres i området, fremstår det som at mye av motorferdselen ikke kan anses som «nødvendig». For eksempel fremstår dagens praksis

ved bruk av helikopter til transport av personer, bagasje m.m. inn til hytter, støler og tilsvarende ikke være innenfor tolkningen av hva som kan tillates. Uavhengig av om verneforskriften endres eller ikke, vil det være behov for tydeligere og strammere rammer for hva som anses som nødvendig. Forvaltningsplanen med retningslinjer godkjennes på vanlig måte av Miljødirektoratet.

Dagens praksis er uheldig for verneformålet i verneforskriften for Hardangervidda nasjonalpark og samsvarer heller ikke med følgende som er angitt i verneforskriften: *«Det er ei målsetting å halde motorferdsla i nasjonalparken på eit lågast mogleg nivå. Motorframkomstmiddel kan derfor berre nyttast når transporten er naudsynt»*

Forvaltningsplanen, som nå er under revisjon, må inneholde klare og tydelige rammer for hvilken nødvendig helikoptertransport som kan tillates innenfor nasjonalparken.

Tiltaket oppfordrer til at kommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom kommunene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. *Dersom kommunene og tilsynsutvalgene frivillig slutter seg til tiltaket, vil de være hovedansvarlig for å gjennomføre tiltaket.*

Del B: Forbedre metoder for villreinformvaltning/ redusere forvaltningens bruk av helikopter

Helikopter benyttes både ved merking og ulike tellinger av villreinbestanden. Villreinmerking på Hardangervidda er forskningsmerking for å kartlegge dyrenes områdebruk i tid og rom.

Villreintellinger er et viktig redskap for villreinformvaltningen i å skaffe oversikt over bestandene, både knyttet til overvåking av bestandene og bestandsforvaltning. Samtidig er bestandstillinger kostbart, og medfører miljøbelastning ved helikopterbruk og forstyrrelse av dyrene. På bakgrunn av den teknologiske utviklingen, både knyttet til satellittdata og droneteknologi, bør det vurderes om dagens villreintellinger og merking kan gjennomføres på en mer skånsom måte for villreinen. Tiltaket innebærer at Miljødirektoratet gis i oppdrag å sammenstille eksisterende kunnskap om bruk av droner og andre teknologiske virkemidler til telling og merking av vilt, og å vurdere i hvilken grad det kan være mulig å avslutte bruk av helikopter ved forvaltningsoppgaver knyttet til villrein som nevnt her.

Del C: Avslutte helikoptertransport av villreinslakt og jegere under villreinjakt i Hardangervidda nasjonalpark

Erfaringer viser at det har utviklet seg en svært liberal praksis i forbindelse med villreinjakt. De som har fått landingsløyve har ofte også transport inn i terrenget med helikopter. Praksisen er noe ulik mellom fylkene.

Tiltaket innebærer at det utredes endringer i verneforskriften for å forby bruk av helikopter i forbindelse med villreinjakt, inkludert bruk av langline under helikopter. Bruken er ikke nødvendig for å kunne utøve villreinjakt og konsekvensene av å fortsette med slik bruk er for store.

Et forbud mot bruk av helikopter i nasjonalparken i forbindelse med villreinjakt vil kunne medføre et noe redusert jaktuttak. De er imidlertid for tidlig å si omfanget av denne reduksjonen – en del helikopterbruk vil nok bli erstattet ved økt bruk av sjøfly, som er mindre belastende for villrein. Tiltaket vil også medføre at færre jegere får tilgang til de mest avsidesliggende områdene og dermed gi villrein mer ro i disse delene av nasjonalparken.

Et forbud mot bruk av helikopter under villreinjakten vil måtte gjennomføres gjennom alminnelige regelverksprosesser, dvs. gjennom endring av verneforskriften. Tiltaket følges opp med endring av

verneforskrift. Frem til en ny forskrift er vedtatt må helikopterbruken i forbindelse med villreinjakt reduseres kraftig.

Tiltak 16: Revisjon av verneforskrifter slik at adgang til motorferdsel strammes inn

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet

Flere hjemler i verneforskriften for Hardangervidda nasjonalpark åpner for flere formål og for mer liberal bruk av fremkomstmidler enn det som motorferdselregelverket i dag åpner for. Verneforskriften for Hardangervidda skiller seg også ut sammenlignet med andre verneområder. Det vises for eksempel til det åpnes for at forvaltningsmyndighetene kan tillate «nødvendig» transport med fly eller helikopter i forbindelse med storviltjakt, garnfiske og andre formål, slik som «transport av eldre og uføre «som er særlig tilknyttet nasjonalparkområdet». Det finnes ikke tilsvarende regler etter motorferdselregelverket.

Med hensyn til ivaretagelse av verneområdet er det uheldig at regler i verneområder er mer liberale enn regler utenfor verneområdene. I tillegg oppstår det praktiske problemer ved håndhevelse av reglene fordi regelverkene gjelder parallelt. Motorferdsel som skjer i strid med motorferdselregelverket vil være ulovlig, selv om motorferdselen er i tråd med verneforskriften. Kommunene har ansvar for motorferdselregelverket og kan ikke delegere sin myndighet til tilsynsmyndighetene. Verneforskriften ble sist endret i 2002, og bør dermed også vurdert endret av hensyn til å oppdatere forskriften i tråd med bestemmelsene i naturmangfoldloven.

Ved en endring av verneforskrifter må det som et minimum ikke åpnes for motorferdsel som er ulovlig etter motorferdselloven. For særlig å begrense bruken av helikopter i verneområdet, bør for eksempel tillatelse til helikopterbruk avgrenses til kun nødvendige gjøremål som har stor samfunnsmessig nytte, slik som militær operativ virksomhet, politi-, rednings-, brannvernoppgaver og nødvendige oppsyns- og forvaltningsoppgaver som må spesifiseres nærmere i Forvaltningsplanen.

En generell innstramming i muligheter til bruk av motorferdsel generelt og helikopter spesielt innenfor verneområdet vil ha positiv effekt på villreinen.

Tiltak 17: Utfasing av sanntidstilgang til GPS-posisjoner til annet enn forskningsformål

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Merking av villrein med GPS-sender gjør at forskning og forvaltning kan få informasjon om villreinens trekkruter, bruk av leveområder og respons på forstyrrelser. GPS-merking har dyreetiske og økonomiske kostnader, men gir samtidig verdifull kunnskap om villreinens områdebruk og vil være viktig for å vurdere effekten av tiltak som iverksettes fra forvaltningen.

Som følge av at enkelt dyr er GPS-merket i villreinområdene, oppstår det også ønsker om sanntidsbruk av posisjonsdata til ulike forvaltningsformål. Eksempelvis gjennom såkalt *dynamisk forvaltning*, som innebærer at man tilpasser ferdsele i ulike områder ut fra hvor villreinen oppholder seg til enhver tid.

Dyreposisjoner er Norsk institutt for naturforskning sitt system for datamottak, lagring og visning av posisjonsdata fra dyr med radiosendere. Ordinære brukere har en generell forsinkelse på innsyn til posisjoner på to uker og visse tidspunkter er skjermet, men det er eksempler på at innsyn gis med kortere forsinkelse. På Hardangervidda har villreinjegere i noen år hatt tilgang til posisjoner med kort forsinkelse. Som et ledd i å sikre høy avskyting som et tiltak mot CWD, ble det for eksempel i 2023 og 2024 gitt slike posisjoner med ca. 3 dagers forsinkelser under jakta, og under jakta med en dags forsinkelse i 2021 og 2022. Dette øker fellingsresultatet av jakta, men medfører ekstra forstyrrelser på dyrene og det kan noe som medfører sammenstimling av jegere.

Slik bruk av sanntidsdata kan være uheldig av flere ulike grunner:

- Det er usikkert om forvaltning basert på GPS-posisjoner i tilstrekkelig grad klarer å hensynta villreinen, fordi det uansett kun vil være et fåtall av villreinen som er GPS-merket
- Det er krevende å regulere ferdselen raskt nok basert på GPS-data til at man legger til rette for en naturlig arealbruk for villreinen
- Utstrakt tilgang til sanntids-posisjoner av merkede individer av villrein vil kunne føre til økte forstyrrelser for villrein, og andre uheldige konsekvenser som f.eks. oppsøkende virksomhet
- Dette kan igjen påvirke nytten av dataen for det formålet den innhentes for
- Kan skape forventninger om økt bruk av GPS-posisjoner til forvaltningsformål, som medfører en avhengighet av GPS-merket villrein med de dyreetiske og økonomiske konsekvenser dette innebærer, samt behov for et større forvaltningsapparat

Regimet for tilgang til sanntidsdata må derfor utformes slik at faren for uønskede forstyrrelser minimeres, og slik at forvaltningen ikke er basert på ufullstendig kunnskap. GPS-merkede dyr i forskningsøyemed bør kun benyttes slik at de ivaretar forskningsformålene og ikke påvirker menneskelig ferdsel innenfor området. Som et utgangspunkt bør derfor sanntidstilgang til GPS-posisjoner til annet enn forskningsformål så langt som mulig unngås.

Tiltaket innebærer at sanntidstilgang til GPS-posisjoner til annet enn forskningsformål, eksempelvis tilgang til posisjoner av merket rein med kort forsinkelse for villreinjegere på Hardangervidda, utfases. For å få belyst nødvendigheten av å avslutte slik forvaltning på permanent basis, inkluderes dette i tiltaksplanen.

På bakgrunn av skrantesykesituasjonen på Hardangervidda er det særlig viktig med prøvetaking av villrein som felles under jakt i dette området av hensyn til skrantesykehåndteringen. Det er derfor viktig at eventuelt uheldige konsekvenser for fellingsresultatet overvåkes og at det tas en adaptiv tilnærming i gjennomføringen og oppfølgingen av tiltaket.

Tiltak 18: Regulering av ferdsel utenfor verneområder i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar/delansvar: Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet

Menneskelig ferdsel er en sentral påvirkningsfaktor for villreinen, og gjør det utfordrende for reinen å flytte seg fritt innenfor villreinområdet. I de tilfellene der mildere virkemidler ikke lykkes med å oppnå en mer villreinvennlig ferdsel er det derfor behov for muligheter for å kunne regulere ferdselen i større grad enn i dag, både innefor og utenfor verneområdene. Som en del av

oppfølgingen av Meld. St. 18 (2023-2024) har Klima- og miljødepartementet innhentet en utredning i Miljødirektoratet av virkemidler for ferdselsregulering, der det blant annet skal vurderes å innføre en ny hjemmel i naturmangfoldloven for å kunne fastsette tids- og arealavgrensede ferdselsrestriksjoner i villreinområder. Eventuelle forslag til endringer i naturmangfoldloven vil gjennomføres som en alminnelig regelverksprosess.

Tiltak 19: Vurdere regelverksendringer for å muliggjøre regulering av ulike former for ferdsel innenfor verneområder i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar/delansvar: Klima- og miljødepartementet og Miljødirektoratet

Det er omfattende overlapp i areal mellom verneområder og villreinområder, og flere verneområder har formål som omfatter hensynet til villreinen. Verneforskriftene er imidlertid ikke systematisk gjennomgått med tanke på regulering av ulike typer ikke-motorisert ferdsel som forstyrrer villrein. Eksempler er villreinsafari, hundekjøring, fatbike-sykling på snøføre, el-sykling, kiting og pack-rafting. Som ledd i oppfølgingen av Meld.St. 18 (2023-2024) er Miljødirektoratet derfor bedt om å gjøre en overordnet vurdering av behovet for endringer i reglene for ferdsel i alle verneforskrifter for verneområder som ha overlappende areal med villreinområder. Eksempelvis er organisert ferdsel per i dag ikke søknadspliktig innenfor en del landskapsvernområder som har overlappende areal med villreinområder. Naturmangfoldloven åpner ikke opp for å regulere ferdsel til fots i landskapsvernområder. Det kan derfor blant annet være grunn til å vurdere behovet for at enkelte landskapsvernområder også helt eller delvis blir vernet som biotopvernområde i de tilfellene det er særlige ferdselsutfordringer. Biotopvernområde er en underkategori av verneområder etter naturmangfoldloven kapittel V om områdevern. Biotopvernområde kan verne et område som har eller kan få særskilt betydning som økologisk funksjonsområde for en eller flere nærmere bestemte arter, eksempelvis for villrein. I biotopvernområder kan det blant annet fastsettes forbud mot ferdsel som kan påvirke eller forstyrre arten eller dens livsbetingelser.

Det er behov for å se på om enkelte ferdselsformer, som for eksempel kiting, bør reguleres nærmere av hensyn til villrein i gjeldende verneforskrifter. Tiltaket innebærer at Miljødirektoratet vurderer behovet for endringer i eksisterende verneforskrifter. Klima- og miljødepartementet vil deretter vurdere behovet for å sette i verk regelverksprosesser for å regulere ferdsel i eksisterende verneområder av hensyn til villrein. Tiltaket har ikke til hensikt å begrense eksisterende rettigheter knyttet til landbruksnæring. Eventuelle forslag til endringer vil gjennomføres gjennom alminnelige regelverksprosesser.

Tiltak 20: Ferdselsrelaterte informasjons- og veiledningstiltak i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet, Miljødirektoratet, DNT og Statskog, tilsynsutvalgene

Dagens bruk og brukere av Hardangervidda er mange og ulike, og det er behov for lett tilgjengelig og kvalitetssikret kunnskap om villreinområdet og hvordan ta hensyn til villreinen. Økt satsning på informasjon rettet mot besøkende bør ha fokus på både å kanalisere folk bort fra de mest sårbare områdene for villreinen, men også å informere folk om hvordan man bør oppføre seg i møte med villreinen. Det er behov for en økt satsning på både fysisk og digital informasjon rettet mot brukere av villreinfeltet, både lokale og tilreisende. Følgende informasjonstiltak er nødvendige: flerspråklig,

fysisk informasjon (plakater og infoskilt ved parkeringsplasser og innfallsporter), informasjon på digitale plattformer (Ut.no, Inatur.no, sosiale medier etc.) og det kan også være behov for å utvikle veilednings- og kursmateriell knyttet til villrein som kan tilgjengeliggjøres for brukere av områdene gjennom ulike plattformer. Det kan også være aktuelt å vurdere bruk av teknologiske virkemidler som områdebaserte mobilvarsler til turgåere som er på vei inn i sårbare områder for villrein.

Tiltaket er en langsiktig investering som det er vanskelig å måle konkrete effekter av, men vil kunne virke holdningsskapende og dermed bidra i det langsiktige arbeidet med bevaring av villrein. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordningene på kap. 1420, post 81 og kap. 1420, post 60, eller under kap. 1420, post 31 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Tiltak 21: Kanalisering av ferdselen gjennom sti- og løypeplaner i Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Kommuner og fylkeskommuner

Ett av de fem strategiske områdene for villreinmeldingen (Meld.St. 18 (2023-2024)) er økt tilrettelegging av villreinvennlig ferdsel, og det er viktig at tiltaksplanene etter kvalitetsnormen bidrar til å tilrettelegge for ferdsel knyttet til rekreasjon som tar bedre hensyn til villrein. Dette kan eksempelvis innebære å kanalisere ferdselen i et villreinområde vekk fra områder som er viktige for villreinen, og ut mot områder der ferdsel ikke forstyrrer villreinen (se f.eks. tiltak 37). Tiltaket er ikke ment å ramme ferdsel knyttet til utøvelse av næringsvirksomhet. I tillegg til tiltakene i tiltaksplanen knyttet til friluftsansjasjoners hytte-, sti- og løypenett, og tiltak knyttet til ulike veier som skaper ferdsel innover i villreinområdet, er det også ønskelig med en helhetlig sti- og løypeplanlegging på tvers av kommunene i Hardangervidda villreinområde. Utarbeiding av kommunale og eventuelt regionale sti- og løypeplaner kan være et viktig virkemiddel for å lykkes med en helhetlig kanalisering av ferdselen innad i et villreinområde. Alle kommunene bør ha en sti- og løypeplan, eventuelt bør det utarbeides en felles plan som innarbeides i regional plan.

Tiltaket innebærer at fylkeskommunene i forbindelse med revidering av handlingsprogrammet i regional plan oppfordres til å tilrettelegge for en samordnet planleggingsprosess for en felles sti- og løypeplan i Hardangervidda villreinområde. Dette er også i tråd med handlingsplanen for friluftsliv fra 2018, der kommunene og fylkeskommunene ble oppfordret til å revidere sine sti- og løypeplaner. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordningene på kap. 1420, post 81, og kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Tiltak 22: Tilrettelegging for økt sikkerhet, kvalitet og profesjonalitet i guidede reiselivsopplevelser, ved å støtte opp under arbeidet med en Norsk Standard for guider

Hovedansvar: Nærings- og fiskeridepartementet

I Hurdalsplattformen har regjeringen uttrykt en ambisjon om å utvikle en nasjonal godkjenningssordning for lokal- og regionguider, turledere og fjellførere, i samarbeid med friluftsansjasjonene. Regjeringen følger nå opp dette med å støtte opp om arbeidet med å utvikle en Norsk Standard til guider. I motsetning til i mange andre land er det imidlertid ikke noen krav om slik kunnskap til de som ønsker å arrangere organiserte turer i naturen. Dette har vært etterlyst i

flere sammenhenger, også av reiselivsnæringen selv, jfr. den siste nasjonale reiselivsstrategien (2030) og i reisemålsutvalgets tilråding (NOU 2023:10). En norsk standard kan, dersom næringen selv ønsker det, være et første steg på veien til en sertifiseringsordning. Tiltaket kan på sikt bli et positivt virkemiddel også for villrein.

Tiltak 23: Vurdere styrking av villreinoppsyn og veiledning

Hovedansvar: Klima- og miljødepartementet og Landbruks- og matdepartementet

For at ferdselsrelaterte informasjons- og kanaliseringstiltak skal fungere etter hensikten, er det også viktig at det er personer ute i villreinområdene som kan informere og veilede de som ferdes i disse områdene, og at oppsynsaktiviteter styrkes. Det er derfor behov for å vurdere om det på sikt er nødvendig med styrking av oppsyn og veiledning av hensyn til å tilrettelegge for en mer villreinvennlig ferdsel. Dette dekkes innenfor gjeldende økonomiske rammer.

1.2.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein.

Dette er en omfattende tiltakspakke som vil kunne spille inn på effekten til alle de områdespesifikke tiltakene, og som adresserer sentrale utfordringer i Hardangervidda villreinområde. Omfanget av helikoptertrafikk innenfor Hardangervidda villreinområde har vokst svært mye gjennom de siste 20-30 år, og spesielt på Vest-vidda der de geografiske forholdene gjennom lang tid har medført en praksis med lufttransport i barmarksesongen. På øst-vidda er det en del barmarkstransport på såkalte traktorsleper som i noen tilfeller er bearbeidet for terrengbil. Spesielt i Telemark har store, regulerte vannmagasin vært transportårer for bruk av båt i den isfrie årstiden. På vest-vidda foregår også vintertransport med snøscooter eller andre beltekjøretøy. En reell reduksjon av motorferdsel vil kunne bidra til å skjerme villreinen i kalvings- og oppvekstperioden, så vel som å øke tilgangen til viktige beitearealer. Det er imidlertid knyttet usikkerhet til effekten av tiltakene ettersom de avhenger av frivillig tilslutning

Påvirkningen på villrein fra lufttransport generelt, og spesielt helikopter, har ikke vært gjenstand for grundige faglige undersøkelser så vidt departementet er kjent med. Basert på estimer av det totale omfanget av helikopterbruk på Hardangervidda, mener departementet likevel det er grunn til å tro at helikopterbruken påvirker villreinen negativt. Det er vanskelig å fastslå den forventede effekten av redusert helikopterbruk, men departementet vurderer at en reduksjon av helikopterbruk vil ha en positiv effekt for villreinen.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Tiltak som vil føre til endringer i praksis for å tillate ulike former for bruk og aktivitet, blant annet knyttet til ferdsel eller motorferdsel, vil ha konsekvenser for brukere av fjellet på ulike måter. Som en konsekvens av tiltakene kan det også bli mer krevende å kunne få gjennomført enkelte former for aktiviteter. For eksempel kan konsekvensen av en mer villreinvennlig ferdsel være negative for personer som bruker villreinområdene til opplevelse og rekreasjon, dersom tur- og bruksmulighetene blir endret. Generelt vil tiltak som fører til at tillatelser og løyver til menneskelig aktivitet blir unngått eller redusert, føre til positiv endring for villreinen eller unngått negativ endring.

For tiltak knyttet til reduksjon, tilpasning og samordning av motorferdsel vil den videre oppfølgingen av tiltakene kreve administrative og begrensede økonomiske ressurser fra kommunene, verneområdemyndighetene og eventuelt også fylkeskommunene og statsforvalterne, men dette vil dekkes innenfor gjeldende rammer. Dersom tiltaket resulterer i en samlet reduksjon av motorferdselen i villreinområdet, vil tiltaket innebære at enkelte brukere vil få tildelt færre motorferdsel-løyver enn tidligere, som kan gi noe mindre fleksibilitet for transport av mat, utstyr og personer til og fra private hytter. Økonomiske og administrative konsekvenser knyttet til tiltaket om innføring av et digitalt saksbehandlingssystem for motorferdsel vil vurderes nærmere, i den pågående utredningen om tiltaket.

Å redusere bruk av helikopter vil også være positivt for friluftslivet. Stillhet og ro, frisk luft i natur og å oppleve landskap og stemninger i naturen er sentrale motivasjonsfaktorer for å drive friluftsliv, og støy fra motorferdsel, herunder helikopter, vil kunne påvirke friluftsopplevelsen negativt. Samtidig vil innstramminger på bruk av helikopter på Hardangervidda påvirke jegere i forbindelse med villreinjakten, for forvaltningen og for folk som inntil nå har fått tillatelser til helikoptertransport til fritidsboliger og lignende.

Eventuell endringer i verneforskrifter for å muliggjøre regulering av ferdsel innenfor verneområder i villreinområdene, samt tiltak om å vurdere endringer i naturmangfoldloven for å regulere ferdsel vil kreve alminnelige regelverksutredninger og prosesser før vedtagelse, og dette vil dekkes innenfor gjeldende budsjettammer.

Tiltak knyttet til informasjon er både alene, og i kombinasjon med andre ferdselsrelaterte tiltak, er et viktig premiss for å oppnå en mer villreinvennlig ferdsel i villreinområdet. Informasjonsarbeid vil kreve betydelige ressurser, både knyttet til oppfølging og forsterking av andre ferdselsrelaterte tiltak i tiltaksplanen, fysisk informasjon (plakater og infoskilt ved parkeringsplasser og innfallsporter), informasjon på digitale plattformer (Ut.no, sosiale medier etc.). Tiltak knyttet til kanalisering gjennom sti- og løypeplanlegging vil kreve enkelte administrative og økonomiske ressurser i kommunene og fylkeskommunene, men disse vil eventuelt dekkes innenfor gjeldende rammer. Videre vil administrative og økonomiske konsekvenser av utviklingen av en nasjonal godkjenningsordning vurderes gjennom det pågående arbeidet med dette.

1.3 Bestandsforvaltning og villreinhelse: Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet

1.3.1 Innledning

Utmarksbeite, både i fjellet og i lavereliggende skogsområder, er en driftsform med lang tradisjon i Norge, og er en svært viktig del av næringsgrunnlaget i mange kommuner. Tamreindrift, seterdrift, skogsdrift, beitebruk og andre utmarksnæringer skaper og holder i hevd spesielle natur- kulturmiljø og landskapsverdier. Blant annet ble norsk seterdrift oppført på UNESCOs liste *over immateriell kulturarv* 4. desember 2024. Gjennom å utnytte føreheter som ikke kan høstes på noen annen måte enn gjennom beitebruk, utgjør utmarksbeite en viktig ressurs. Utmarksbeiting legger også grunnlag for mulig økt selvforsyning. Det er flere planter som er direkte knyttet til beitebruk, og beitebruk fører således til økt biologisk mangfold. Mange naturtyper og plantearter er avhengig av beiting. Beitedyr rydder terreng, og bidrar til å forsinke eller forhindre gjengroingen i fjellet. Dette gjør landskapet mer tilgjengelig. Villreinen har i årtier levd i sameksistens med beitedyr deler av året i flere av de nasjonale villreinområdene. Det er behov for mer kunnskap om effekten av beitetrykk,

villreinens arealutnyttelse, dyrehelse, samt størrelse og kondisjon på villreinen. Det er ingen generell regulering for bruk av saltstein til husdyr i Norge, med unntak av i Nordfjella og på Hardangervidda. I disse to villreinområdene er bruken av saltstein strengt regulert. Kunnskap viser at saltsteinplasser for husdyr tiltrekker seg villrein og andre hjortedyr. Funn av saueparasitter hos villrein og utbrudd av skrantesyke i Nordfjella og på Hardangervidda, gjør det aktuelt å se nærmere på i hvor stor grad saltsteinplasser kan bidra til overføring av sykdom og parasitter mellom sau og villrein. Det finnes mye kunnskap om hvordan sykdom og parasitter påvirker villrein. Hvorvidt det er behov for ytterligere kunnskapsinnhenting om effekten av saueparasitter på villrein, og hvordan parasittbelastning kan virke inn på villreinhelse og kalvevekter, må utredes nærmere. Det foreslås å inngå et samarbeid med beitenæringen om felles kunnskapsutfordringer knyttet til beite, for å finne frem til lokale tiltak som kan redusere eventuelle negative påvirkninger av beitedyr i Hardangervidda. Et slikt samarbeid vil legge til rette for å finne frem til gode løsninger lokalt som er tilpasset områdets utfordringer, og som ivaretar både villreinhensynet og hensynet til bruk og utnytting av utmarksbeitet.

Jakt er det viktigste virkemiddelet i bestandsforvaltningen for å regulere tallet på villrein i villreinområdene til et nivå som er bærekraftig ut fra beitetilgangen. Selv om jakt er viktig for rekreasjon, matauk og inntekter for rettighetshavere, er jakten også en kilde til forstyrrelser for villrein. Ferdsel i forbindelse med villreinjakt, både selve jakten og uttransport av jaktutbytte, forstyrrer villreinen fordi jegerne bruker terrenget på en annen måte for å komme så nær villreinen at det er mulig å skyte forsvarlig. Hvordan jegere og selve jakten forstyrrer villreinen, henger sammen med mange faktorer, blant annet jaktorganiseringen, antall jegere, topografien i området, størrelsen på villreinområdet og veidekning. Overordnet forutsettes jegere å utøve villreinjakta hensynsfullt i samsvar med utøvelsesregler som følger av viltloven og utøvelsesforskriften, der også dyrevelferdsloven og naturmangfoldloven legger overordnede rammer. Jakt bør videre utøves på en måte som er minst mulig stressende for villreinen. Rettighetshaverne som organiserer jakta, kan sette direkte vilkår til den enkelte jeger gjennom jegerkontrakter som inngås ved kjøp av jaktkort. Tiltakene i tiltakspakken fordrer derfor tilslutning fra rettighetshaverne. Utprøving av ulike tiltak vil følges opp med evaluering og justering av tiltakene dersom ønsket effekt ikke blir oppnådd.

Tiltakspakke 3: Bestandsforvaltning og villreinhelse: Redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter i villreinområdet	
24	Forbedre mengden av og kvaliteten på jegerrapportering
25	Vurdere jaktfrie soner langs veier eller i viktige trekkområder
26	Vurdere justeringer i jaktorganiseringen og jaktutøvelsen for å redusere forstyrrelser fra villreinjakten
27	Vurdere omfang, tidspunkt og alternative områder for andre typer av jakt, jaktprøver og trening av hund i viktige funksjonsområder for villreinen
28	Inngå samarbeid med beitenæringen for å vurdere tiltak som eksempelvis plassering, utsetting og reduksjon av antall saltsteinplasser, parasittbehandling før beiteslipp, områdebruk mv.
29	FOU-prosjekt om klimaendringers påvirkninger på villrein (inklusive klimatilpasning)

1.3.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 24: Forbedre mengden av og kvaliteten på jegerrapporteringen

Hovedansvar: Villreinnemda, villreinutvalget, valdansvarlige representanter og jegere

Delansvar: Landbruksdirektoratet

Villreinjegere bidrar med innsamling av prøver som for eksempel kjeve og CWD-prøver og innrapportering av data som fellingsdato, kjønn, alderskategori og slaktevekter fra villrein som felles under jakt. Dette representerer et svært viktig datagrunnlag for bruk i den løpende forvaltningen i samsvar med forskrift om forvaltning av hjortevilt, i bestands- og helseovervåkingen og etter kvalitetsnormen. Det er potensial for å øke mengden og kvaliteten av data fra villrein som felles under jakt. Det følger av hjorteviltforskriften § 32 tredje ledd hjemmel til å pålegge jeger og/eller jaktrettshaver å rapportere data og innsamling av prøver fra felte villrein. Landbruksdirektoratet har fra 1. januar 2025 overtatt forvaltningsoppgavene etter denne forskriften fra Miljødirektoratet, herunder for villreinnemdene. Landbruksdirektoratet vil videreføre arbeidet på dette området, bl.a. gjennom veiledning, utvikling av digitale tjenester og forvaltning av økonomiske virkemidler. Det er likevel en rekke tiltak som kan gjennomføres lokalt, og uten pålegg, for å forbedre mengden og kvaliteten av jegerrapportering. Eksempler på slike tiltak kan være utdeling av vekter til jegere, og utstasjonering av vekter ved felles innfartsområder samt å forbedre informasjonsarbeidet. Videre, at det kan veiledes bedre i enhetlig rapportering av slaktevekter, særlig for kalv, veieplikt ved bemannede veiestasjoner og digitale informasjonsmøter for alle jegere. Tiltaket oppfordrer til at aktørene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket.

Tiltak 25: Vurdere jaktfrie soner langs veier eller i viktige trekkområder

Hovedansvar: Rettighetshaverne

Tiltaket oppfordrer til at rettighetshaverne frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Basert på tilbakemelding fra rettighetshaverne **vil** tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Dersom tiltaket gjennomføres er det rettighetshaverne som er hovedansvarlig for gjennomføring.

Tiltaket innebærer at jaktrettshavere vurderer jaktfrie soner langs veier der kryssing av vei allerede kan være en utfordring, eller i andre viktige trekkområder.

I trekkpassasjer generelt kan det oppstå en uønsket opphopning av jegere, da sjansen for å felle dyr er stor når reinen passerer. For mange jegere på et lite område kan føre til at det oppstår en uønsket barriereeffekt. Jaktforbud i en sone vil kunne løse slik utfordringer hvis nødvendig.

Tiltak 26: Vurdere justeringer i jaktorganiseringen og jaktutøvelsen for å redusere forstyrrelser fra villreinjakten

Hovedansvar: Rettighetshaverne

Delansvar: Landbruksdirektoratet

Jakt er det primære virkemiddelet for å forvalte villreinen i samsvar med beitegrunnlaget og for å opprettholde sunne og friske bestander i alle norske villreinområder. Ferdsel i forbindelse med villreinjakta, både selve jakta og uttransport av jaktutbytte, vil i ulik grad uroe villreinen. Hvordan jegere og selve jakta forstyrrer villreinen, henger sammen med mange faktorer, blant annet jaktorganiseringen, antallet jegere, topografien, størrelsen på villreinområdet og veidekningen. Fordi villreinen er et nomadisk flokkdyr, kan organiseringen av jaktområder og tilretteleggingen for jaktutøvelsen være en del av utfordringene, men også en del av løsningene for bestandsforvaltningen. Utover de kravene som fremgår av hjorteviltforskriften, kan grunneieren/kortutskriveren – gjennom privatretslige avtaler med jegere som kjøper

fellingstillatelse på villrein – stille vilkår som kan dempe forstyrrelser og stress for villreinen under jaktperioden.

Tiltaket innebærer at rettighetshaverne oppfordres til å vurdere justeringer i jaktorganiseringen og jaktutøvelsen med formål å redusere forstyrrelser fra villreinjakten gjennom privatrettslige avtaler med jegere. Dette kan eksempelvis knytte seg til kveldsfredning, reduksjon i lagjakt med flere jegere som kan jakte på samme jaktkort, kanalisering av overnatting av jegere i jaktområdet og obligatoriske informasjonsmøter i forkant av jakten.

Tiltaket oppfordrer til at rettighetshaverne frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket for å redusere forstyrrelser fra villreinjakten, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Basert på tilbakemelding fra rettighetshaverne vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Tiltak 27: Vurdere omfang, tidspunkt og alternative områder for andre typer av jakt, jaktprøver og trening av hund i viktige funksjonsområder for villreinen

Hovedansvar: Rettighetshaverne

Tiltaket oppfordrer til at rettighetshaverne frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Basert på tilbakemelding fra rettighetshaverne vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Det foregår også betydelig aktivitet i villreinområdene knyttet til andre former for jakt enn villreinjakt, og ulike treningsaktiviteter i forbindelse med jakt som kan forstyrre villreinen. Med den forstyrrelseeffekt jakt, jaktprøver og trening av løs hund kan ha for villreinen, bør imidlertid omfanget og alternative områder vurderes.

I gjeldende jakttidsforskrift er det åpnet for jakt på rype og hare ut februar. Også trening av hund kan også skape forstyrrelser. Enkelte treningsfelt for fuglehunder er åpne også i vinterperioden etter jul. Jakt, jaktprøver og trening av løs hund i vinterperioden kan være uheldig, og særlig i viktige funksjonsområder for villreinen.

Tiltaket innebærer at rettighetshavere vurderer justeringer i omfang, tidspunkt og alternative områder for andre typer av jakt, treningsfelt og prøver i viktige funksjonsområder for villreinen. Særlig viktig er det å vurdere tilpasninger av den aktiviteten som foregår i perioden etter jul, som tradisjonelt er en rolig periode i villreinfjellet og en krevende periode for villreinen. Eventuelle justeringer vil kunne få konsekvenser i form av inntektsbortfall for rettighetshaverne, og kortere jakttid for jegerne. Tiltaket forutsetter at rettighetshavere slutter seg til gjennomføringen frivillig.

Tiltak 28: Inngå samarbeid med beitenæringen for å vurdere tiltak som eksempelvis plassering, utsetting og reduksjon av antall saltsteinplasser, parasittbehandling før beiteslipp, områdebruk mv.

Hovedansvar/delansvar: Landbruks- og matdepartementet, Mattilsynet, Landbruksdirektoratet, beitenæringen, kommunene og statsforvalterne

Dersom tiltaket gjennomføres er Landbruks- og matdepartementet, Mattilsynet og Landbruksdirektoratet hovedansvarlig. Beitenæringen vil være delansvarlig.

Tiltaket oppfordrer beitenæringen frivillig til å samarbeide med landbruksmyndighetene om gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom beitenæringen ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Håndtering av risiko for overføring av parasitter og andre smittestoffer er en felles utfordring for beitenæringen og for villreinen i Setesdalheiene. Alle aktører er tjent med å redusere mengden parasitter og redusere risiko for smitteoverføring mellom dyr. Undersøkelser i Knutshø, Forollhogna og Nordfjella¹ har vist at reinsdyrkalver er mottagelige for flere parasitter fra sau, og infeksjon av rundormen *Nematodirus battus* har blitt pekt på som en mulig årsak, sammen med flere andre innvirkende faktorer, til redusert kalveproduksjon og slaktevekter i disse områdene. Disse resultatene kan tilsa at det er tilsvarende problemer i Hardangervidda villreinområde. Det er viktig å legge til rette for et samarbeid med beitenæringen om felles kunnskapsutfordringer som er tilknyttet beite, for å redusere eventuelle negative påvirkninger fra beitedyr i enkelte villreinområder. For eksempel kan det være behov for å vurdere om man bør redusere antallet saltsteinsplassene eller legge dem til nye steder, og om husdyrene bør få parasittbehandling før beiteslipp.

Dersom tiltak knyttet til saltsteinsplasser fører til mindre smitteoverføring mellom villrein og fra sau til villrein, vil det være bra for tilstanden til villreinen, og det kan være viktig for å forebygge nye sykdommer. Også tamreinnæringen kan ha interesse av at helsetilstanden til villreinen er god, fordi potensialet for smitteoverføring til tamrein blir mindre. Parasittbehandling før beiteslipp vil kunne ha positive effekter, fordi parasittbelastningen på beitet blir redusert, slik at smittepresset på sauene også blir mindre. Det vil blant annet forebygge nedsatt matlyst, diaré og dehydrering, nedsatt tilvekst og i alvorlige tilfeller dødelighet hos sau. I tillegg vil det gi positive effekter for villreinen på grunn av mindre smittepress. Dersom man reduserer antallet saltsteinsplasser eller legger dem til nye steder, vil dette påvirke beitenæringen i form av at tilsynet blir mer arbeidskrevende, og at det krever ressurser i form av tid og kostnader å flytte slike plasser. Gjennom slike tiltak må man unngå at disse i praksis innebærer beiterestriksjoner i form av at det blir for kostnadskrevende å sende sau på beite. Parasittbehandling før beiteslipp vil også ha en kostnad for beitebruker. Tiltak som gir redusert eller endret beite, vil også kunne føre til gjengroing og potensielt gi dårligere ernæringsgrunnlag for beitedyr. Det er behov for mer kunnskap om hvilke konsekvenser dette vil ha både for beitenæringen, villreinen, kulturlandskapet og myndighetene. Før konkrete tiltak iverksettes, må de samfunnsøkonomiske kostnadene for tiltakene knyttet til plassering, utsetting, reduksjon av antall saltsteinsplasser og en eventuell parasittbehandling før beiteslipp utredes. Tiltaket gjennomføres innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettammer.

Tiltak 29: FOU-prosjekt om klimaendringers påvirkninger på villrein (inklusive klimatilpasning)

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Vi vet at et varmere og våtere klima vil medføre større arealer som blir liggende i klimasoner der isingshendelser vil skje hyppigere. Endrede nedbørsforhold vil også endre plantesamfunn og dermed beitetilbudet i villreinområdene. I tillegg kommer endringer i forekomst av sykdom, parasitter og

¹ Utaaker, K.S., Ytrefhus, B., Davey, M.L., Fossøy, F., Davidson, R.K., Miller, A.L., Robertsen, P.-A., Strand, O. & Rauset, G.R. 2023. Parasite Spillover from Domestic Sheep to Wild Reindeer—The Role of Salt Licks. *Pathogens*, 12, 186

fysiologiske tilpasninger hos villrein som følge av varmere klima. Mindre og færre snøfonner i sommerhalvåret som følge av varmere klima medfører dårligere muligheter for villrein å komme unna insekter. Et endret klima vil også kunne medføre endret ferdsel, hvor områder som i dag er vanskelig tilgjengelig til fots eller på ski under kalvingsperioden kan bli mer tilgjengelig. Det er derfor behov for studier på klimaendringenes effekter på villreinens bestandsforhold. Bestandsmodellering med analyser av effekter av vær og klimaendringer vil gi grunnlag for fremtidsprediksjoner basert på for eksempel lokale klimascenarier

1.3.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakene i tiltakspakken har for villrein. Samlet sett vurderes tiltakene om bestandsforvaltning å ha en viss effekt på eksisterende tilstandsutfordringer, men det vurderes ikke at tiltakene om bestandsforvaltning vil ha slik effekt at den løser utfordringen med lavt antall kalv per simle/ungdyr, lav slaktevekt på kalv, eller føre til bedring i funksjonelle trekkpassasjer. Tiltak om FoU-prosjekt om klimaendringer og villrein, er et tiltak for å øke kunnskapen, og har i seg selv ingen reduksjon av negativ påvirkning på villrein. Tiltakspakken vurderes å ha liten effekt for å nå mål om middels tilstand. Tiltaket om samarbeid med beitenæringen vil på sikt kunne ha positiv betydning for å redusere risiko for overføring av sykdom og parasitter mellom husdyr og viltlevende beitedyr.

Klima og miljødepartementet har vurdert administrative og økonomiske konsekvenser av tiltakspakken. Departementets vurdering er at tiltakene knyttet til bestandsforvaltningen vil kunne kreve ressurser for forvaltningen ved gjennomføring, eksempelvis i form av bedre villreintellinger, informasjonsarbeid og å videreutvikle digitale tjenester på dette området. Dette vil dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjетtrammer. Tiltaket om å forbedre mengden av og kvaliteten på jegerrapportering kan kreve ressurser både i forvaltningen og for jegere. Tiltak om å redusere forstyrrelser fra jaktutøvelsen vil kunne kreve ressurser for både forvaltningen, rettighetshavere og jegere, og kan føre til at utøvelsen av jakt må tilpasses i enkelte områder. Dersom rettighetshavere frivillig innfører jaktfredningssoner i enkelte område kan dette medføre reduserte inntekter fra jaktkort. Kostnadene knyttet til FoU-prosjektet vil avhenge av metode, varighet og problemstilling, men er forventet å kreve midler som vil måtte dekkes innenfor enhver tids gjeldende budsjетtrammer.

Det foreslåtte tiltaket om å inngå samarbeid med beitenæringen for å vurdere tiltak som eksempelvis plassering, utsetting og reduksjon av antall saltsteinplasser, parasittbehandling før beiteslipp, områdebruk vil samlet sett gi vesentlige økonomiske og administrative konsekvenser. Det er derfor behov for å gjennomføre en grundig samfunnsøkonomisk analyse, som ivaretar og balanserer hensynet til både villrein og beitenæringen.

1.4 Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplaner

1.4.1 Innledning

Tiltaksplanen inneholder en rekke tiltak som skal bedre tilstanden for villreinen i Hardangervidda villreinområde. Koordinering av videre arbeid med gjennomføring av tiltakspakkene, samt evaluering av tiltaksplanen og revidering av tiltaksplanen er sentrale elementer for å sikre at tiltaksplanen kan bidra til å snu den negative utviklingen og forbedre tilstanden i villreinområdet.

Tiltakspakke 4: Evaluering, oppfølging og revisjon av tiltaksplaner	
30	Evaluering av tiltaksplanen for Hardangervidda villreinområde
31	Oppfølging og revidering av tiltaksplanen for Hardangervidda villreinområde

1.4.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 30: Evaluering av tiltaksplanen for Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Tiltaksplanene for villrein er det viktigste enkeltinitiativet for å snu den negative utviklingen og forbedre tilstanden i villreinområdene. Kunnskapen om villrein generelt og om villreinen i de ulike villreinområdene er overordnet god, og oppdateres regelmessig hvert fjerde år gjennom klassifiseringen av villreinområdene etter kvalitetsnormen. Det er samtidig knyttet usikkerhet til den forventede effekten av både enkelttiltak og ulike tiltakspakker i tiltaksplanene. Av den grunn er det avgjørende å evaluere tiltaksplanene underveis i gjennomføringen. Evaluering av enkelttiltak og tiltakspakker vil kunne gi verdifull innsikt og informasjon om effekten for villrein og bidra til å unngå unødvendige kostnader og innsats på tiltak som ikke gir ønsket effekt. Evaluering bidrar også til å bygge en kunnskapsbase som kan brukes til å utvikle mer effektive strategier og tiltak i fremtiden. Det gir en mulighet til å lære av erfaringer og tilpasse tilnærminger basert på konkrete data og resultater, slik at tiltakene som settes inn systematisk kan forbedre og tilpasse innsatsen for å oppnå best mulig måloppnåelse.

Evaluering av tiltakene på bakgrunn av tilpasset overvåking vil være grunnlaget for en lærende forvaltning som tilpasser seg reinens behov fremover. Det bør etableres en samordning på nasjonalt nivå for alle tiltaksplanområdene som ser på mulighetene for å lære av tiltakene som iverksettes. Eksempelvis kan det være behov for et nasjonalt overvåkings-/FoU-program til bruk på datainnsamling og analyser for å evaluere effekten av ulike tiltak som iverksettes i villreinområdene. Den samlede usikkerheten knyttet til ulike tiltak vil kunne reduseres ved en planmessig utprøving av tiltakene. En slik utprøving må ha tilstrekkelig tidshorisont for villreinen, og forvaltningen må kunne gjøre justeringer underveis basert på erfaringene en opparbeider seg. I videre oppfølging av tiltaksplanene er det svært viktig at det utarbeides en plan for overvåking og evaluering av tiltakene som iverksettes. Blant annet bør det evalueres om tiltakene har ønsket effekt, om det er behov for endringer, forsterkning av tiltak, fjerne tiltak som viser seg å ikke ha ønsket effekt, eller at flere tiltak skal iverksettes for å oppnå ønsket effekt.

Evaluering av tiltaksplanene skal gjennomføres innen 2030, og skal se nærmere på effekten av tiltak og virkemidler og på hva som er årsaken til at målene eventuelt ikke blir nådd. Evalueringen skal også gi råd om hvilke nye tiltak eller nye eller endrede virkemidler som er nødvendige for at målsetningene likevel kan nås. Miljødirektoratet vil ha det overordnede ansvaret for å evaluere tiltaksplanene for villrein, og vil også ha ansvar for å involvere berørte sektormyndigheter ved behov. Villreinsenteret har også en sentral rolle som kunnskapsleverandør for arbeidet med tiltaksplaner etter kvalitetsnormen. Dette gjelder også når tiltaksplanene skal iverksettes, gjennom bistand i forbindelse med gjennomføring av tiltak og evaluering av effekter.

Tiltak 31: Oppfølging og revidering av tiltaksplanen for Hardangervidda villreinområde

Hovedansvar: Miljødirektoratet

Samtidig som den ansvarlige for de ulike tiltakene har eller påtar seg ansvar for å følge opp tiltakene dersom de vedtas som en del av tiltaksplanene, er det behov for en koordinering av videre arbeid med gjennomføring av tiltaksplanen for å sikre at målene blir nådd. I den løpende oppfølgingen vil

det blant annet inngå å vurdere effekten av tiltak og å vurdere behov for justeringer i tiltak. På bakgrunn av at villreinområdene blir klassifisert etter kvalitetsnormen hvert fjerde år, vil det være naturlig å vurdere om det er nødvendig å revidere tiltaksplanene også hvert fjerde år. Regjeringen vil gi Miljødirektoratet ansvaret for å koordinere at de statlige sektorene bidrar til å følge opp tiltaksplaner etter kvalitetsnormen. Miljødirektoratet skal også ha ansvaret for at planene blir revidert minimum hvert åttende år i samarbeid med de aktuelle etatene. Arbeidet med oppfølging og revidering av tiltaksplanen vil kreve koordinering og involvering med berørte aktører.

1.4.3 Forventet effekt og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken handler om hvordan tiltaksplanen skal følges opp og evalueres. Tiltakene har ingen direkte effekt, men det er viktig at disse tiltakene synliggjøres i tiltaksplanen fordi gjennomføringen av dem er helt avgjørende for at tiltaksplanen kan føre til en forbedret tilstand for villrein.

Klima og miljødepartementet har vurdert administrative og økonomiske konsekvenser av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår i faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen. Evaluering, oppfølging og revidering av tiltaksplanen vil kreve administrative og økonomiske ressurser hos ansvarlig myndigheter. Dette vil dekkes innenfor den til enhver tid gjeldende budsjetttramme.

2 Geografiske tiltakspakker for å bedre tilstanden for villrein i Hardangervidda villreinområde

2.1 Tiltak for å bedre reinens tilgang til gode sommerbeiter og kalvings- og oppvekstområder i nordvest

2.1.1 Innledning

Det å få reinen tilbake til nordvestvidda i kalvings- og oppvekst- og sommerbeiteperioden, fra slutten av april og frem mot jaktstart, er avgjørende for å bedre kondisjon og øke kalvetilvekst. Det vil også bedre parametrene for funksjonell arealutnyttelse og funksjonelle trekkpassasjer. Etter siste årtusenskifte flyttet villreinen sine kalvingsområder fra de tradisjonelle områdene i nordvest til sør for Kvenna i Telemark. Dette området har mindre forstyrrelser fra menneskelig aktivitet enn nordvestvidda, men er ikke så godt egnet som kalvings- og oppvekstområde som nordvestvidda. Nordvestvidda har de best egnede arealene for villreinen i kalvings- og oppvekstperioden, med kalkrik berggrunn og snøleier som gir friskt beite gjennom hele sommersesongen. Snøfonner og vindfulle høyder gir friområder fra insekter på varme dager. Ved å øke villreinens arealbruk vil belastning fra parasitter og smittsomme sykdommer som fotråte bli mindre. Samtidig styrker dette mulighetene for at dyrene kan bedre kondisjonen og legge opp fettreserver før vinteren og tiden med utvikling av kalv.

Lengden på de ulike sesongene kan variere noe mellom de ulike villreinområdene, men kalvings- og oppvekstperioden regnes gjerne fra starten av mai til siste del av juni. Sommer- og høstperioden varer fra siste del av juni til ut oktober. Vintersesongen er fra starten av november til slutten av april.

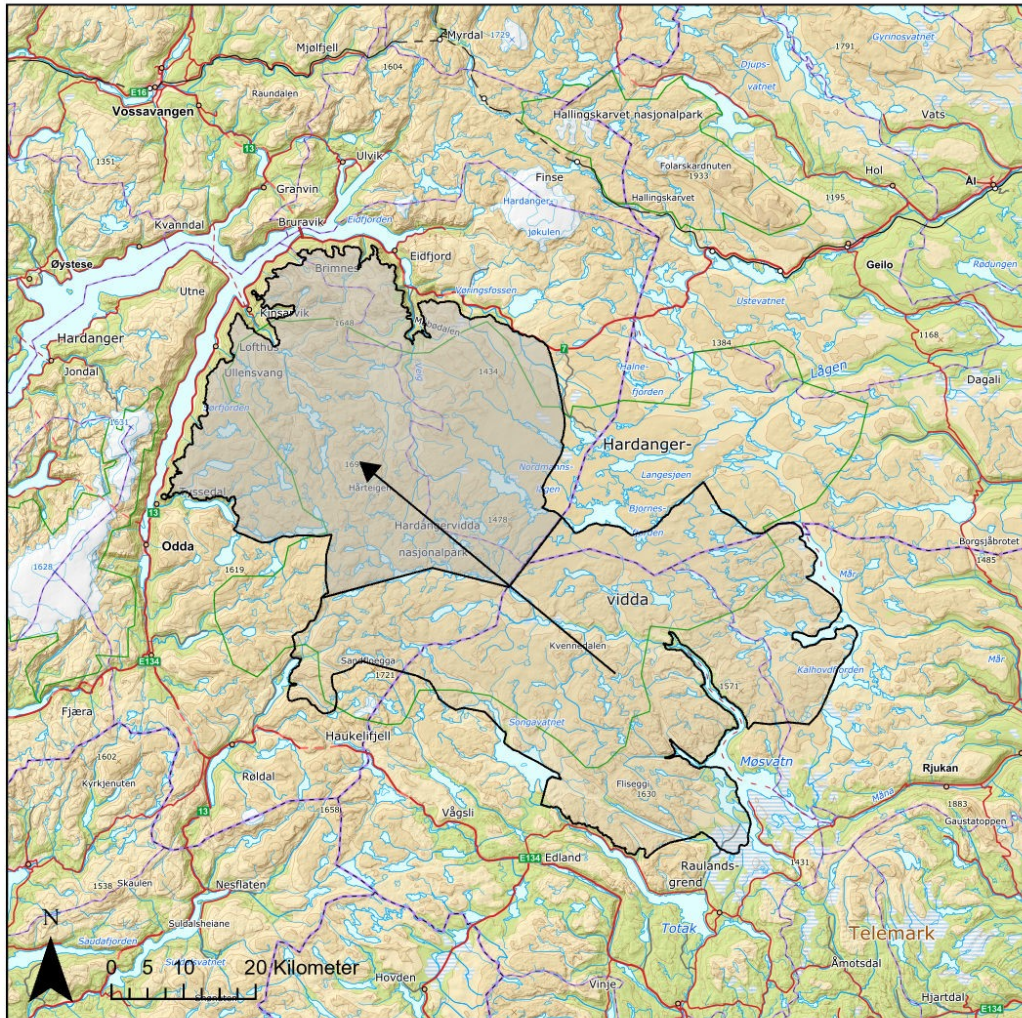
Utfordringene i denne tiltakspakken er trolig sammensatt. Omfattende friluftslivsferdsel på nordvestvidda er sannsynligvis en viktig faktor, jf. [NINA sin forskning på villrein og ferdsel](#). Arealbruken kan også være påvirket av en omfattende motorferdsel under trekket til nordvestvidda før kalving, og for mye motorferdsel i sommersesongen i kombinasjon med friluftslivsferdselen.

Omfang av forstyrrelser på nordvestvidda må reduseres til et nivå som gjør at villreinen velger å bli i området utover beitesesongen.

Dersom villreinen fortsatt velger å kalve sør for Kvenna, må det legges til rette for trekk herfra til de beste beiteområdene i nordvest etter kalving.

Landbruksnæringen skal hensyntas.

Tiltakspakke 5: Tiltak for å bedre reinens tilgang til gode sommerbeiter og kalvings- og oppvekstområder i nordvest	
32	Tidsavgrense kvisting av løyper og åpningstider på turisthytter for å bevare ro i vinterbeiteområdene og legge til rette for kalvingstrekk mot nordvest
33	Regulere motorferdsel for å sikre kalvingstrekk til nordvestvidda og for å unngå at motorferdsel fører til unnvikelse av viktige funksjonsområder i nordvest
34	a) Litlos gjøres om til selvbetjent hytte b) Litlos beholdes som betjent hytte eller beholdes som betjent hytte med endret markedsføring
35	Vurdere flytting av salteplasser vekk fra viktige trekkpassasjer for villrein blant annet i vestre del av Kvenna, i dialog med beitenæringen
36	Stenge Torehytten og legge ned tilhørende stisystem. Ny selvbetjent hytte vurderes etablert vest for Torehytten
37	Markedsføring av tilbud til turister. DNT markedsfører ferdsel langs ruter og til turisthytter som ligger utenfor området som prioriteres for villreinen
38	Regulere tilkomst på og bruk av Tinnhølvegen for allmennheten
39	Regulere tilkomst på og bruk av veien til Hjølmoberget for allmennheten
40	Stenge Hadlaskard turisthytte vinterstid

FIGUR 1 VISER DE MEST BRUKTE KALVINGS- OG OPPVEKSTOMRÅDENE ETTER 2001/2002 SØR-ØST PÅ HARDANGERVIDDA, SAMT DE GAMLE KALVINGS- OG OPPVEKSTOMRÅDENE I NORDVEST, SOM MAN ØNSKER IGJEN SKAL TAS I BRUK (MARKERT MED PIL).

KART: GEODATA OG NORSK VILLREINSENTER.

2.1.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 32: Tidsavgrense kvisting av løyper og åpningstider på turisthytter for å bevare ro i vinterbeiteområdene og legge til rette for kalvingstrekk mot nordvest

Hovedansvar: Statsforvalterne, Miljødirektoratet, kommunene, DNT

Dette tiltaket gjelder tidsavgrensning for kvisting av løyper og åpningstider for turisthytter i tiden rundt påske. Dersom tiltaket gjennomføres vil Statsforvalterne i samarbeid med kommuner og DNT være hovedansvarlige. Tiltaket oppfordrer til at disse aktørene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, vil først bli klart etter høringen av tiltaksplanen. Eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring.

Formålet er å bevare ro i vinterbeiteområdet for å redusere unødig energitap for villreinen i en sårbar periode, å legge til rette for at det gamle kalvingstrekket til nordvestvidda kan gjenopptas, og

at simlene skal ha tilgang på det beste kalvings- og oppvekstområdet. Tiltaket er viktig for å styrke kondisjonen til villreinen, og bedre overlevelse og kalveproduksjon.

All ferdsel skaper uro for villreinen. Rutenettet av kvistede skiløyper legger beslag på store områder på Hardangervidda, og i de viktigste vinterbeiteområdene på nordøstre del av vidda er nettet av løyper og turisthytter tett. I det åpne landskapet blir virkningen av ferdsel ekstra stor. Det er derfor vanskelig for villreinen å finne store lommer med tilstrekkelig ro for å unngå forstyrrelser i perioden når rutenettet er åpent. Tiltaket går ut på å regulere lengden på sesongen med kvistede løyper og åpne turisthytter. I tillegg til ferdsel langs rutenettet kommer spredt ferdsel i terrenget fra bl.a. hundekjørere og en voksende gruppe av «explorere» som går med pulk og telt utenom de kvistede løypene.

Det finnes i dag ikke hjemmel for å regulere friluftslivsferdsel generelt i villreinområdet på vinteren, men ferdselen kan tilrettelegges og kanaliseres. Hensikten med tiltaket er å kanalisere ferdsel i tid og rom til nettet av kvistede løyper til påsken og en uke ekstra i tilknytning til denne ferien. Betjente turisthytter er avhengig av kvistede løyper for å holde åpent. For å begrense ferdselen etterpå, må kvisten samles inn igjen slik at området blir mindre tilgjengelig.

Påske er den viktigste sesongen for de betjente turisthyttene med hensyn til omsetning. Dersom ferdsel kanaliseres til rutenettet i "påskeuken" (11 dager) og en uke ekstra, vil det gi en omsetning som er nødvendig for å sikre drift av de betjente hyttene. Ettersom tidspunktet for påske varierer fra år til år, justeres plasseringen av den «ekstra» uken for å redusere denne effekten: Hvis påskedag faller før 5. april, legges den ekstra uken etter påske. Hvis påskedag er 5. april eller senere, legges den ekstra uken før påske. Som en prøveordning kan turisthyttene være tilgjengelig for besøkende utover disse to ukene som selvbetjente hytter, men uten kvistede løyper. Dersom det er nødvendig for å ta tilstrekkelig hensyn til villreinen, skal det vurderes å stenge hyttene for alt besøk utenom disse to ukene, eventuelt legge ned spesielle ruter.

Tiltaket må suppleres med gjennomgang av kvistede løyper og informasjon til alle brukere om å holde seg til nettet av slike løyper i sesongen når disse er oppe.

Verneforskriftene for nasjonalparken og landskapsvernområdene på Hardangervidda sier at nødvendig kvisting av gjeldende turistløyper kan foregå uten at det er behov for egen tillatelse. Vernemyndighetene kan likevel legge ned eller legge om ruter dersom hensynet til bl.a. villreinen tilsier det. Det betyr at rutenettet trolig også kan begrenses i tid. Utenfor verneområdene kan motorkjøretøy brukes på vinterføre til opparbeiding av skiløyper etter motorferdselsforskriften, når det foretas av bl.a. turlag eller turistbedrifter. Kommunene kan gi nærmere bestemmelser om trasé, sesonglengde, tidspunkt for kjøring, utstyr mv.

Det er derfor gode muligheter for å regulere ruter og lengde på sesongen av hensyn til villreinen. Tiltaket følges opp av statsforvaltere som vernemyndighet innenfor verneområdene og av kommunene utenfor verneområdene.

Tiltak 33: Regulere motorferdsel for å sikre kalvingstrekk til nordvestvidda og for å unngå at motorferdsel fører til unnvikelse til viktige funksjonsområder i nordvest

Hovedansvar: Tilsynsutvalgene, Statsforvalterne, kommunene og Miljødirektoratet

Tiltaket gjelder regulering av motorferdsel på nordvestvidda. Dersom tiltaket gjennomføres vil tilsynsutvalgene i samarbeid med kommuner og Statsforvalterne være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at disse aktørene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om

tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, vil først bli klart etter høringen av tiltaksplanen.

Det er tilsynsutvalgene som er myndighet for motorferdsel i nasjonalparken, men Statsforvalterne er ansvarlig for å lage forvaltningsplan i samarbeid med tilsynsutvalgene. Miljødirektoratet godkjenner forvaltningsplan og dermed nye retningslinjer for motorferdsel i Hardangervidda nasjonalpark.

Formålet er todelt; for det første å legge til rette for kalvingstrekk til de tidligere kalvings- og oppvekstområdene på nordvestvidda, og i tillegg å unngå at omfanget av motorferdsel i sommerperioden er så omfattende at fostringsflokkene unnviker de best egnede oppvekst- og sommerbeiteområdene i nordvest. Motorferdsel i dette tilfellet gjelder i all hovedsak helikoptertrafikk og snøskuter. Tiltaket er viktig for å styrke kondisjon, bedre overlevelse og kalveproduksjon samt bedre utnyttelse av areal.

Sikring av kalvingstrekket

I god tid før kalving i midten av mai må de kalvetunge simlene få anledning til å trekke mest mulig uforstyrret til de best egnede kalvings- og oppvekstområdene på nordvestvidda. Det betyr at all aktivitet som kan forstyrre trekket fra midten av april må reduseres. Det kan være en kombinasjon av friluftslivsferdsel og motorferdsel på sen vinter i nordvest som førte til at kalving ble flyttet til sør på vidda etter årtusenskiftet. Friluftslivsferdsel reguleres etter andre tiltak. Av motorferdsel er det spesielt dagens transport med snøscootere fra Rv7 og sørover til hytter og buer på vestre del av vidda som fremstår som en barriere. Svært mye av transporten har foregått fra Rv7 fordi en da er oppe på viddeplatået, og en slipper de store høydeforskjellene. April er den mest attraktive perioden for transport fordi vær og føre normalt er bra, og dagene er lange. Mange kombinerer transport av varer og utstyr med opphold på hytta. I sum utgjør dette transportmønsteret en stor belastning for villreinen før kalving. På grunn av for mye forstyrrelser, herunder bl a fra motorferdsel, velger simlene nå å kalve i det rolige området sør for Kvenna i Telemark, som har mindre egnede beiter. Løypepraksis for motortransport må i langt større grad ta hensyn til kalvingstrekket. Tilsynsutvalget har de senere år innført en dynamisk regulering av motortransport etter faste traseer, med åpning og stenging i forhold til GPS-posisjoner til flokker med merkede dyr. Dette er en type regulering vi ønsker å gå bort i fra. Løsningen er å fremskyve transporten til mars, før kalvingstrekket starter, eventuelt i kombinasjon med alternative transportruter fra vest som ikke forstyrrer kalvingstrekket på samme måte. Det er ikke ønskelig å benytte GPS-posisjoner fra merkede villrein til dynamisk styring av ferdsl, herunder motorferdsel.

Sikre ro under kalving, i oppvekst- og i sommerbeiteperioden

Når villreinen først er kommet til kalvings- og oppvekstområdet i nordvest, må dyrene finne ro i området slik at de kan bli der. Kalvingsmåneden mai og deler av juni måned er normalt stille på grunn av dårlig skiføre og flomstore bekker og elver. Utfordringen starter fra siste del av juni og utover sommeren, når friluftslivsferdsel og transport med helikopter starter. Helikopter er brukt til GPS-merking av villrein siden 2001, og villreinflokkene har blitt mer sky overfor helikopter etter at merkingen startet. Dyrene blir urolige på lang avstand ved lyden av helikopteret. Ved omfattende bruk av helikopter på vestre del av vidda, og spesielt ut fra helikopterbasen i Kinsarvik, er det fare for at det kan oppstå en regional unnvikelseeffekt på villreinen. Derfor bør helikopterbruken reduseres betydelig, jf. tiltak 15, og særlig i vest der omfanget av bruk er størst.

Tiltaket innebærer etablering av nye retningslinjer for motorferdsel i ny forvaltningsplan for Hardangervidda nasjonalpark (allerede igangsatt), og felles retningslinjer for kommunal løypepraksis for motorferdsel utenfor nasjonalparken. Konsekvenser for brukere er at scootertransport på nordvestvidda fra Rv7 må skje tidligere på vinteren, før kalvingstrekket, dvs. før ca. 1-10. april.

Tiltak 34: Litlos gjøres om til selvbetjent hytte eller beholdes som betjent hytte med endret markedsføring

Hovedansvar: DNT

Delansvar: Klima- og miljødepartementet

Dersom tiltakene gjennomføres, vil DNT være hovedansvarlig. Tiltakene oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltakene. Om tiltakene skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltakene, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra DNT vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltakene, eksempelvis gjennom økonomisk støtte til gjennomføring.

Alternativ a: Litlos er en stor, betjent turisthytte med drøyt 50 senger sentralt inne på vestvidda. Hytta er et viktig knutepunkt for mye brukte merkede stiene som går nord-sør på vidda. Betjente turisthytter forutsetter stor og jevn tilstrømming av besøkende for å ha grunnlag for lønnsom drift. Det er utfordrende å opprettholde grunnlag for bærekraftig økonomisk drift samtidig som ferdsel til Litlos ikke skal bli en barriere for villreinens trekk. Ved å gjøre Litlos om til selvbetjent hytte, kan hytta driftes med et lavere besøkstall, og barrierevirkning av tilførselstiene overfor villreinen kan bli betydelig redusert. Dette tiltaket må også følges opp med begrenset markedsføring av tilbudet i områder der villrein prioriteres.

For at det skal være et tilstrekkelig besøksgrunnlag, trengs det aktiv markedsføring. Det er derfor vanskelig å opprettholde en betjent hytte midt i det området som trenger kraftig skjerming for at villreinen vil vende tilbake til området.

Dersom Litlos skulle bli selvbetjent, vil en slippe en presset på å trekke til seg besøkende for å kunne holde åpent. Da kan de som ønsker å gå ruta finne veien selv. Servicegrad og pris vil kunne bli litt lavere. Mye av regelverket knyttet til betjente hytter vil også frafalles, for eksempel bestemmelser knyttet til håndtering av mat/kjøkken, HMS for ansatte o.l. En selvbetjent hytte vil sannsynligvis også redusere helikoptertransport til Litlos i barmarksesongen.

Tiltaket vil bidra til redusert ferdsel på nettet av stier inn til Litlos, fra alle retninger. Vi forventer at tiltaket, i kombinasjon med redusert markedsføring av tilbudet, vil ha sterk positiv effekt på villreinen ved at ferdselen på stinettet blir redusert slik at villreinen kan øke sin arealbruk i nordvest. Behovet for motortransport til Litlos vil også bli betydelig redusert ved at hytta gjøres om til selvbetjent hytte.

Dersom tiltaket ikke viser seg å ha ønsket effekt, må stiene til Litlos vurderes lagt ned.

Alternativ b: For å få ned trykket på ferdselen i området, endres markedsføringen av ruter knyttet til og fra Litlos. En endret markedsføring må gjøres både av DNT, men også av turoperatører og reiselivet som markedsfører turer over Hardangervidda i dag. Her er det flere aktører som må bidra inn. Tiltakene knyttet til markedsføring skal bidra til at det blir mindre ferdsel i de mest sårbare periodene for villreinen. Det er ønskelig at simlene igjen vil kalve i nordvest. Særlig viktig er dette i siste del a, men dette skjer ikke uten reduksjon i ferdselen under kalvingstrekket siste del i april. Dersom området ikke føles trygt fro dem, vil de igjen trekke ned til kalvingsområdene sør i telemark, hvor næringsgrunnlaget er vesentlig skinnere. En vesentlig redusert ferdsel er nødvendig også i oppvekstperioden til slutten av juni. Etter dette vil de mer snørike områdene være aktuelle for reinen, der insektsplagene er mindre.

Tiltak 35: Vurdere flytting av salteplasser vekk fra viktige trekkpassasjer for villrein blant annet i vestre del av Kvenna, i dialog med beitenæringen

Hovedansvar: Mattilsynet og beitenæringen m.fl.

Tiltaket vil være en del av dialogen det vises til i tiltak 28.

Hensikten med tiltaket er å unngå unødig oppsamling av beitedyr og ferdsel i viktige trekkområder for villreinen, for å unngå smittsomme sykdommer på villrein fra sau. Dersom tiltaket gjennomføres vil beitenæringen i samarbeide med Mattilsynet være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at beitenæringen frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring.

Tiltaket innebærer å flytte salteplasser vekk fra viktige trekkpassasjer for villrein. Det bør i den sammenheng ses på muligheter til å plassere salteplassene i randsonen av villreinområdet eller nær gjeterhytter, og evt. redusere behovet for antall salteplasser i villreinområdet. Det finnes oversikt over trekkrutene og alle salteplasser, men det er ikke gjort en vurdering av om salteplassene ligger uheldig plassert til i forhold til trekkkorridorer.

Tiltak 36: Stenge Torehytten og legge ned tilhørende stisystem. Ny selvbetjent hytte vurderes etablert vest for Torehytten

Hovedansvar: DNT

Delansvar: Klima- og miljødepartementet, Statsforvalter, grunneier, Hardangerviddarådet som ansvarlig for sti- og løypeplan

Dersom tiltaket gjennomføres vil DNT være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra DNT vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Tiltaket innebærer å stenge Torehytten og legge ned tilhørende stisystem for å tilrettelegge for kalvings- oppvekst- og sommerbeiter i områder i nord-vest.

Ferdsel mellom flere turisthytter på nordvestvidda er så omfattende, og stiene ligger tett. Dette har bidratt til at det har oppstått en regional unnvikelseeffekt for villreinen i tradisjonelle kalvings- og oppvekstområder.

Ved å gjennomføre tiltaket vil villreinen få et større område uten tilrettelagt ferdsel. Torehytten er i dag en selvbetjent hytte med 24 sengeplasser, eid av DNT Oslo og Omegn og låst med selvbetjentnøkkel. Hytta er ikke tilgjengelig/stengt mellom 15. oktober og 15. februar. En eventuell ny selvbetjent hytte mellom Tyssepassbu og Stavali og ny sti lenger vest vurderes etablert som et avbøtende tiltak. Dette vurderes som del av arbeidet med sti- og løypeplan for Hardangervidda.

En nedlegging av en sti innebærer fjerning av merking og varder, fjerne stien fra Ut.no, kart og andre markedsføringskanaler, samt skilt i hver ende av stisegmentet som forklarer hvorfor stien er nedlagt.

Tiltak 37: Markedsføring av tilbud til turister. DNT markedsfører ferdsel langs ruter og til turisthytter som ligger utenfor området som prioriteres for villreinen

Hovedansvar: Forvaltningsmyndighet, Hardangerviddarådet som ansvarlig for sti- og løypeplan, DNT, reiselivsaktører

Delansvar: Klima- og miljødepartementet

Dersom tiltaket gjennomføres er det DNT som sammen med ulike forvaltningsmyndigheter og reiselivsaktører er ansvarlige for å gjennomføre dette. Det oppfordres til at alle aktuelle aktører frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Tiltaket innebærer en endring i markedsføringen på deler av Hardangervidda og omlegging av hovedrutene både sommer- og vinterstid. Endret markedsføring må både skje på Ut.no og andre plattformer, samt på DNTs hytter i området. Deler av dagens ruter går i områder som er helt nødvendige for villreinen dersom nordvestvidda igjen skal benyttes som kalvings- og oppvekstområde. Ferdsel på stiene har en barriere-effekt på villreinen. Ved å kanalisere ferdselen kan denne effekten reduseres. Tiltaket innebærer en omlegging av deler av dagens stisystem og at DNT og andre reiselivsaktører markedsfører turer i områder som ikke er prioritert for villrein. Dette innebærer en endring av dagens markedsføring som i stor grad skjer i områder med stor betydning for villreinen.

DNT har selv foreslått å etablere to nye hovedruter, en øst-vest og en nord-sør. Disse vil begge bidra til at området mellom Litlos, Hadlaskard og Sandhaug i større grad skjermes, slik at villreinen kan få mer ro her. En ny øst-vest rute kan da bruke eksisterende forbindelse mellom Sandhaug, Hadlaskard og Stavali. Tiltaket må sees i sammenheng med tiltaket der Torehytten med tilhørende stinett stenges. En ny nord-sør trase er tenkt etablert på ny sti fra Stavali til Tyssevassbu og videre til Litlos, med videre forbindelse på dagens rutenett til Middalsbu og Haukeliseter. Dette må sees i sammenheng med tiltaket om stenging av Torehytten og ny hytte mellom Stavali og Tyssevassbu.

Aktuelle endringer i sti- og løypenettet vurderes i forbindelse med felles sti- og løypeplan for Hardangervidda, jf. tiltak 21.

Tiltaket forutsetter tilslutning fra DNT og god dialog med dem om hvordan ny markedsføring skal skje. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordningene på kap. 1420, post 81 og kap. 1420, post 60, eller under kap. 1420, post 31 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket. Tiltaket er forventet å ha høy effekt for villreinen, men betinger god samordning med andre reiselivsaktører som opererer i samme område.

Tiltak 38: Regulere tilkomst på og bruk av Tinnhølvvegen for allmenheten

Hovedansvar: Eidfjord kommune grunneiere

Dersom tiltaket gjennomføres vil kommunen, Statskog og veieiere være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at kommunen, Statskog og veieier frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra veieiere vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Klima- og miljødepartementet vil kunne

være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordning på kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Tinnhølvengen bidrar til å flytte dagstursone langt inn mot kjerneområdene og bidrar til sterk arealunnavvikelse for villreinen på nordvestre del /sentrale deler av vidda. Det er et stort volum av ferdsel med bil og videre innover med sykkel og til fots. Utstrakt teltning i område Tinnhølen/Langavatnet. Eidfjord kommune har tilrettelagt med utvidet parkering, fiskebrygge og har planer om opprusting av sanitær- og søppelbygg.

Eidfjord kommune har innført lokal parkeringsforskrift for Tinnhølvengen. Målet med forskriften er å forsøke å få et bedre system for parkering langs veien, og å hindre overnatting langs denne (i bobil osv). Tiltaket er evaluert etter sommersesongen 2023. Dersom evalueringen viser at forskriften ikke gir ønsket effekt etter formålet og/eller for villreinen, bør tilkomsten på og bruken av veien reguleres ytterligere. Tiltaket er en trinnvis utprøving av tiltak for dette formålet, og innebærer:

1. Videreutvikling av forskriften med betalingssatser, overvåking og informasjon
2. Vurdere bomregulering på veien, med tilgang for rettighetshavere, regulant, mannskap på turisthytter m.v.

Dersom evaluering av forskriften viser at regelverket har ønsket effekt, bør videreføring og eventuelle justeringer av denne være et første tiltak. Det bør uansett vurderes videreutvikling av dagens ordning med overvåking (digital tellebom/skiltgjennkjenning) og informasjon til brukere. En stenging av veien vil ikke få betydning for grunneiere/bruksberettigede/rettighetshavere.

Tiltaket er forventet å ha høy til svært høy effekt for villrein.

Tiltak 39: Regulere tilkomst på og bruk av veien til Hjølmoberget for allmennheten

Hovedansvar: Eidfjord kommune i samråd med grunneier

Dersom tiltaket gjennomføres vil Eidfjord kommune i samråd med grunneier/veieier være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at kommunen og grunneier/veier frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra veieiere vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordning på kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Veien til Hjølmoberget flytter dagstursonen lengre inn i villreinområdet. Det er stor turisttrafikk i sommerperioden, på en smal og bratt vei fører til praktiske utfordringer for besøkende og driftsansvarlige. Trafikk med bobiler o.l. bør uansett begrenses sett hen til veistandarden. For å redusere ferdselen inn i villreinområdet er det behov for å regulere bruken av veien.

Tiltaket innebærer en alminnelig prosess for å utarbeide en forskrift som gir anledning for gi en periodevis regulering av trafikk med bomsystem, med tilkomst for grunneiere/rettighetshavere. Tilgang for grunneiere/bruksberettigede/rettighetshavere bevarer.

Tiltaket er vurdert å ha en middels positiv effekt for villreinen, men stor effekt hvis villreinen igjen benytter nordvestvidda som kalvings- og oppvekstområde samt sommer- og høstbeite. Tiltaket vil medføre redusert tilkomst for tilreisende i området.

Tiltak 40: Stenge Hadlaskard turisthytte vinterstid

Hovedansvar: DNT

Dersom tiltaket gjennomføres, vil DNT være hovedansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltakene. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra DNT vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Tiltaket innebærer at Hadlaskard turisthytte holdes stengt vinterstid. Det blir da ingen kvisting i store deler av området vest for Sandhaug etter påske. Tiltaket må sees i sammenheng med tiltak 36 om stenging av Torehytten og eventuell ny hytte vest for denne. På denne måten vil området få mindre ferdsel i en periode av året der man ønsker at villreinen trekker mot kalvingsområdene i nordvest. Dette gjelder særlig på senvinteren.

Hadlaskard er i dag åpen hele året, men holder stengt 1.mai til 10. juni på grunn av villreinkalving. En vinterstengning innebærer at hytta er stengt hele vintersesongen frem til åpning etter 10. juni en gang.

Reduserte åpningstider for Hadlaskard vil bidra til å minske forstyrrelsene i området. Tiltaket berører DNT og brukerne av hytta, og forventes å ha umiddelbar effekt på villreinen samt bedre villreinens muligheter til å bruke området og trekke gjennom det for å komme til andre deler av leveområdet sitt.

2.1.3 Forventede effekter og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Overordnet vurderes tiltakene å ha middels til høy effekt. Dette betinger særlig reduksjon av bruken av enkelte turisthytter, inklusive nedlegging av én hytte, samt at forventet redusert bruk av aktuelle stier og at kanalisering av ferdsel til ønskede områder oppnås som planlagt. Det betinger også at veiene inn til Tinnhølen og Hjølmoberget blir regulert kraftig nok. Dersom det også ses hen til relevante tiltak fra tematiske tiltakspakker fra kap. 1, som virker inn på målet med denne tiltakspakken, vil effekten til sammen kunne bli høy.

Klima- og miljødepartementet har vurdert de administrative og økonomiske konsekvensene av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår av faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen. Tiltakene vil gjennomføres innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettammer.

Tiltakene i denne tiltakspakken knyttet til DNT sitt hytte-, sti- og løypenett vil innebære dels betydelige kostnader. Det konkrete omfanget av økonomiske konsekvenser vil avklares i den videre dialogen med DNT. Tiltakene vil ha konsekvenser for tilbudet til DNT samt for friluftslivet i form av redusert tilbud. For å ivareta både hensynet til villreinen og hensynet til friluftinteressene er det et mål å finne helhetlige løsninger for tiltak knyttet til hytte-, sti- og løypenettet som frigjør arealer for villreinen, men samtidig opprettholder et sammenhengende rutenett i områder som er mindre

sårbare for villreinen. De vesentligste kostnadene gjelder tiltak om riving av Torehytten og eventuelt etablering av ny erstatningshytte.

Alternativet med omgjøring av Litlos til selvbetjent hytte vil gi færre offentlige krav og lavere utgifter for DNT sammenlignet med en betjent hytte, som i dag. Det vil bli noe mindre behov for vedlikehold og transporttjenester, som vil medføre lavere priser til brukerne av hytta. En selvbetjent hytte vil gi lavere servicegrad. Alternativet med endret markedsføring vil til sammenligning kreve begrensede ressurser, men det må påregnes kostnader til markedsførings- og informasjonstiltak.

Det er i tillegg kostnader knyttet til markedsføring av nye turiststier (kanalisering), ved omlegging av stier og etablering av nye stier. Tiltakene vil ha konsekvenser for tilbudet til DNT samt for friluftslivet i form av redusert tilbud. Tiltaket om tidsavgrensning av kvisting av løyper og åpningstider for turisthytter vil påvirke tilbudet til turisthyttene og gi kortere tidsrom med kvistede løyper på vinteren.

Ny forvaltning av motorferdsel vil på kort sikt medføre noe mer administrasjon for myndigheter. Skuterbruken vil måtte skje noen uker tidligere enn hva som har vært vanlig hittil, dersom det gis løyve.

Redusert ferdsel inn til Tinnhølen og Hjølmoberget vil gi reduksjon av allmenhetens mulighet for tilkomst inn i området og noe reduserte besøkstall på turisthyttene i området. Tiltakene vil videre kunne kreve enkelte administrative ressurser i kommunene til forskriftsprosesser, dersom tiltaket gjennomføres.

For enkelte tiltak i tiltakspakken der aktører oppfordres til frivillig å være ansvarlig for å gjennomføre tiltak, kan tiltaket ha konsekvenser for Klima- og miljødepartementet eksempelvis gjennom at det kan søkes om støtte til gjennomføring gjennom tilskuddsordninger på departementets budsjett. Eventuelle kostnader for gjennomføring av slike tiltak dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjетtrammer.

2.2 Tiltak for å sikre vinterbeiter på nord- og østvidda

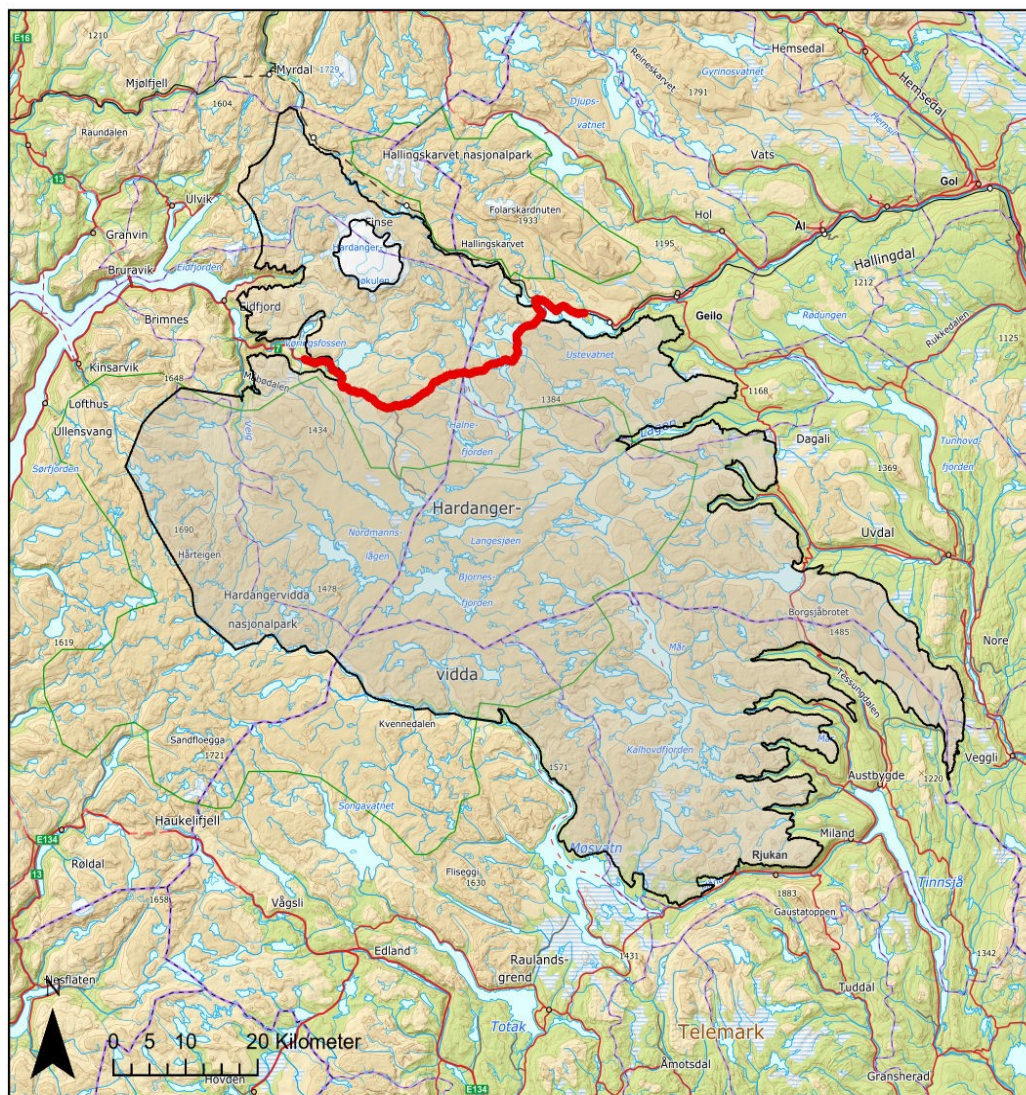
2.2.1 Innledning

Tiltakspakke 6 inneholder tiltak med stor betydning for spesielt tiltakspakke 8, men også for tiltakspakke 5 og tiltakspakke 7.

Målet er å bedre villreinens tilgang til de naturgitte vinterbeiter på nord- og østvidda. Villreinen er sårbar for menneskelige forstyrrelser i vintersesongen. For å bedre tilstanden må omfanget av forstyrrelser begrenses og kanaliseres. Riksvei 7 er en tilnærmet fullstendig barriere for villreintrekk mot tidligere beiteområder nord for veien. Disse områdene gikk ut av bruk da Rv7 ble vinterbrøytet på 1990-tallet. Trafikk på og ut fra Rv7 fører til at villreinen unnviker arealene opptil 10 km fra veien. Regjeringen vil gjenoppta prosjektet med midlertid vinterstengt riksvei 7 over Hardangervidda når det er kontroll med skrantesjuke i Nordfjella og på Hardangervidda.

Rutenettet med kvistede skiløyper mellom turisthytter kanaliserer skigåere, men rutenettet har en stor utstrekning på Hardangervidda. I utkanten av vidda fører dagsutfart til at reinen blir presset inn i mer sentrale deler av vinterbeiteområdet. Omfanget av motortransport til private hytter og turisthytter, som ligger spredt over det meste av vidda, kan føre til forstyrrelser i områder der flokkene burde funnet ro. Nyere ferdselsformer som kiting og hundekjøring kan ha stor rekkevidde, og følger ofte ikke kvistede ruter. Den overordnede løsningen er å skille villrein og menneskelig bruk i tid og rom, slik at villreinen har tilgang til hele vinterbeiteområdet fra november til siste del av februar, og så gradvis tillate menneskelig aktivitet i randområdene, men på en styrt måte.

Tiltakspakke 6: Tiltak for å sikre vinterbeiter på nord- og østvidda	
41	Fortsatt vinterstengt vei over Imingfjell, utsette brøyting til Småroi og utsette vinterbrøyting i Imingdalen. Regulere ferdsel i området i kommuneplanens arealdel, f.eks. kiting.
42	Redusere/regulere innfallsporter vinterstid
43	Sonering/tidsbestemt oppkjøring av skiløyper i randområdene (sti og løypeplan)
44	Videreføre vinterstenging av Seterdalsvegen (Ossjøen)
45	Kanalisere vintertransport fra riksvei 7 til Heng og Kleivane som innfallsporter

FIGUR 2 VISER DE MEST BRUKTE HØST- OG VINTERBEITEOMRÅDENE PÅ HARDANGERVIDDA, SAMT DE MER SPORADISK BRUKTE, MEN LIKEVEL VIKTIGE AREALENE PÅ LUSJÅTANGEN, PÅ SIGRIDFJELL MOT DAGALITANGEN, NORD MOT GEILO OG AREALENE ØST FOR MØSVATN. FIGUREN VISER OGSÅ RIKSVEI 7 (RØD STREK) SOM ER BARRIERE FOR TREKK TIL VILLREINOMRÅDET SOM LIGGER NORD FOR RIKSVEIEN OG RUNDT HARDANGERJØKULEN. KART: GEODATA OG NORSK VILLREINSENTER.

2.2.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 41: Fortsatt vinterstengt vei over Imingfjell, utsette brøyting til Småroi og utsette vinterbrøyting i Imingdalen. Regulere ferdsel i området i kommuneplanens arealdel, f.eks. kiting

Hovedansvar: Hardangerviddarådet, fylkeskommunene

Dersom tiltaket gjennomføres vil Buskerud fylkeskommune, Telemark fylkeskommune og Vestland fylkeskommune i samråd med Hardangerviddarådet være ansvarlig for tiltaket. Tiltaket oppfordrer til at fylkeskommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Veien over Imingfjell er i dag i hovedsak vinterstengt, men veien er delvis åpen på strekningen Steinset – Smårøe Fjellstove deler av vinteren, jf. regional plan. Delvis vinterbrøytet vei og aktiviteter ut ifra denne og rundt 80 tilknyttede hytter skaper en barriere slik at reinen hindres i å komme til viktige vinterbeiteressurser øst for veien.

Både Dagalitangen og Lufsjåtangen er områder som historisk har vært viktige vinterbeiter, men som nå er avskåret av vei og utbygging. Dagalitangen regnes i dag som tapt som villreinareal. Lufsjåtangen er også sterkt utbygd ved Imingfjell, først gjennom reguleringen av Sønstevatn og byggingen av vei over fjellet, og med omfattende hyttebygging på begge sider av fjellet. Disse faktorene gjør det svært vanskelig for villreinen å trekke ut og bruke områdene på Lufsjåtangen. Fylkesvei 2814 over Imingfjell er derfor stengt av hensyn til villrein i perioden mellom 30. november og 1. april (eller til påske når påsken faller i mars). Veien har likevel også blitt stengt tidligere på høsten, blant annet 30. oktober i 2023. Villreinstammen på Hardangervidda har vært overvåket med GPS-sendere siden 2001. Resultatene viser at villreinen kan krysse fylkesvei 2814 i perioder når veien er stengt, og at villreinen i slike tilfeller har vinterbeiter av god kvalitet på østsiden av veien.

Tiltaket innebærer at fylkeskommunene oppfordres til å holde hele veien vinterstengt, for å sikre villreinens trekkmuligheter og bruk av Lufsjåtangen. Dette vil bety at regional plan må justeres. Dette bør sees i sammenheng med å vurdere etablering av tunnel (Austbygge-Veggli under Killingskaret) som alternativ veiløsning for å ivareta samfunnsmessige interesser. Det er også behov for regulering av ferdsel i kommuneplanens arealdel i dette området, f.eks. for kiting.

Tiltaket er forventet å ha høy effekt. Det forventes også å ha en stor kostnad for lokalsamfunn ved at det ikke er helårsvei mellom Øvre Telemark og Uvdal/Øvre Numedal. Forhold knyttet til Imingfjellveien, herunder villreinspørsmål, er utredet i flere rapporter.

Tiltak 42: Redusere/regulere innfallsporter vinterstid

Hovedansvar: Kommunene og tilsynsutvalgene

Dersom tiltaket gjennomføres vil kommunene i samråd med tilsynsutvalgene være ansvarlig for tiltaket. Tiltaket oppfordrer til at kommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordning på kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Mange ulike traséer for motorferdsel gir mer forstyrrelse enn nødvendig. Tiltaket innebærer å gjennomgå og redusere antall innfallsporter og traséer for vintertransport (i en del løyver) slik at man i større grad skjermer areal for forstyrrelser. Dette er relevant også for kvisteløyper og godkjente områder for hundekjøring. Det er behov for å regulere hvilke traseer som skal brukes gjennom sesongen, jf også andre tiltak knyttet til reduksjon, tilpasning og samordning av motorisert ferdsel. Reduserte forstyrrelser fra motorferdsel kan samlet gi høy effekt for villrein.

Tiltak 43: Sonering/tidsbestemt oppkjøring av skiløyper i randområdene (sti og løypeplan)

Hovedansvar: Hardangerviddarådet gjennom sti- og løypeplan

Delansvar: Hol, Nore og Uvdal, Rollag, Tinn og evt. også Vinje og Eidfjord kommuner. Løypelag i de respektive kommunene

Dersom tiltaket gjennomføres vil kommunene i samråd med Hardangerviddarådet være hovedansvarlig for tiltaket. Tiltaket oppfordrer til at kommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Det kjøres opp skiløyper flere steder fra hytte- og turistområder som ligger i randområdene til Hardangervidda villreinområde, og innover i villreinområdet. Det varierer fra område til område når det kjøres løyper, og hvor langt innover i villreinområdet det kjøres løyper. Det meste av skigåing følger oppkjørte skiløyper. Lokalt næringsliv er i mange bygder rundt Hardangervidda avhengig av inntekter fra hyttefolk og turisme.

Innenfor det som er definert som villreinens vinterbeiteområder på Hardangervidda er det ønskelig å gi villreinen tilgang til hele vinterbeiteområdet i perioden fra tidlig november og til siste del av februar. Beiteforholdene kan variere mye i villreinområdet etter tilstand på lavmatter og snø- og isforhold. Klimaendringer vil øke betydningen av å ha tilgang til store vinterbeiteområder. I denne perioden bør det derfor ikke kjøres opp skiløyper innover i villreinområdet. Fra vinterferie kan det gradvis åpnes for løypekjøring i randområder som er spesielt viktig for friluftsliv og lokalt næringsliv.

Tiltaket avklares nærmere i felles sti- og løypeplan for Hardangervidda og i oppfølgende sti- og løypeplaner for den enkelte kommune. Kommunene har myndighet til å regulere oppkjøring av skiløyper etter motorferdselloverket eventuelt i kombinasjon med plan og bygningsloven.

Tiltak 44: Videreføre vinterstenging av Seterdalsvegen (Ossjøen)

Hovedansvar: Kommune og fylkeskommune

Dersom tiltaket gjennomføres vil kommunen og fylkeskommunen være ansvarlig for tiltaket. Tiltaket oppfordrer til at kommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Veien bidrar til ferdsel til nordøstre del av Hardangervidda i barmarksesongen, der det i dag er villrein svært sjelden i aktuell periode.

Tiltaket innebærer å fortsatt holde veien vinterstengt. Hvis veien blir brøytet vinterstid vil det øke vinterbruk av hytter i Seterdalen og bidra til økt skigåing fra Seterdalen og inn i vinterbeiteområde. Noen hytteeiere ønsker tilgang til sine hytter med bil om vinteren, men det har ikke vært gjennomførbart økonomisk.

Tiltak 45: Kanalisere vintertransport fra riksvei 7 til Heng og Kleivane som innfallsporter

Hovedansvar: Ullensvang kommune, tilsynsutvalg, veilag

Dersom tiltaket gjennomføres vil Ullensvang kommune i samråd med tilsynsutvalgene og veilagene være hovedansvarlig for tiltaket. Tiltaket oppfordrer til at kommunene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Klima- og miljødepartementet vil kunne være

delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordning på kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket.

Riksvei 7 (Rv7) er den viktigste innfallsporten for motortransport med snøscooter til vestvidda. Selv om transportavstanden kan være lang, starter ruten oppe på viddeplatået uten for store høydeforskjeller videre innover. Transporten fra Rv7 og mot sørvest medfører forstyrrelser på villreinens vinterbeiter på nordvest-vidda, og kan utgjøre en barriere for villreinens kalvingstrekk i april.

Det er derfor ønskelig å kanalisere startstedet for motortransport bort fra Rv7 og til innfallsporter i vest, slik som fra veier som går opp til Heng og Kleivane. Spesielt for motortransport seint på våren, under kalvingstrekket, er det viktig å regulere transporten bort fra Rv7 og sørover.

Tiltaket innebærer å bruke veiene til Heng og til Kleivane som innfallsporter til motortransport til vestre del av vidda, ved tildeling av løyver for motortransport innenfor og utenfor nasjonalparken. Det må vurderes nærmere i hvilken grad veiene er egnet til formålet, eventuelt for deler av vintersesongen samt pris for kjøring på vei/parkering, plassering av bom, eventuelt hvem som får tilgang til å kjøre videre.

Tiltaket innebærer også å ikke brøyte parkeringslommer langs riksvei 7, da disse fungerer som innfallsporter og genererer ferdsel som igjen skaper en trekkbarriere for villreinen. For sammenhengens skyld nevnes det også at det følger av villreinmeldingen at regjeringen vil gjenoppta prosjektet med midlertidig vinterstengt riksvei 7 over Hardangervidda når det er kontroll med skrantesjuka i Nordfjella og på Hardangervidda.

Som en del av tiltaket bør det også vurderes eventuelt andre egnende innfallsporter for motortransport fra vest.

Tiltaket er forventet å ha middels effekt for villrein.

2.2.3 Forventede effekter og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein.

Tiltakspakken inneholder flere tiltak som kan ha noe effekt på villreinen i Hardangervidda, gjennom å bedre dens tilgang til de naturgitte vinterbeiter på nord- og østvidda. Tiltaket om å opprettholde vinterstenging av vei over Imingfjell mm. (41), redusere/regulere antall innfallsporter på vinterstid (42) og sonering/tidsbestemt oppkjøring av skiløyper i randmrådene (sti og løypeplan) (43) antas å være de viktigste tiltakene i tiltakspakken for å oppnå målet med tiltakspakken. Tiltak som knytter seg til å redusere motorferdsel på Hardangervidda, omtalt i tiltakspakke 2, vil også kunne bidra til målsettingen i denne tiltakspakken.

Klima- og miljødepartementet har vurdert administrative og økonomiske konsekvenser av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår i faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Det er flere aktører som berøres av flere av tiltakene i denne tiltakspakken. Utvidelse av strekningen som holdes vinterstengt over Imingfjell vil ha en kostnad for brukere, særlig hytteeiere, ved at det

ikke blir helårsvei mellom Øvre Telemark og Uvdal/Øvre Numedal. Imingfjellvegen er utredet i flere rapporter i forhold til villrein og veispørsmål.

Tiltakspakken berører videre både turgåere, DNT, lokalbefolkning og lokale aktører ved; reduksjon og regulering av innfallsporter på vidda på vinterstid, sonering av motorferdsel, færre kvistede løyper og sonering av oppkjøring av skiløyper i randområdene. Det vil redusere tilbudet av skiløyper, og kan medføre tap av inntekter for DNT og lokale aktører ved at de kan få noe endret virksomhet.

2.3 Tiltak for å ivareta de mest urørte områdene som reinen har brukt mest de siste årene

2.3.1 Innledning

Målet med tiltakspakken er å unngå nye barriere- og unnvikelseeffekter i viktige områder som brukes jevnlig av reinen i dag, se figur 3. Området er sammensatt av funksjonsområder for kalvings- og oppvekstperioden, og sommer-, høst og vinterbeiteområder som alle er vurdert til å være «ofte brukt» i kartgrunnlaget for kvalitetsnormen.

Området overlapper med kart for andre tiltakspakker. Innenfor området er det flere fokusområder med konflikter mellom villreinens arealbruk og trekk og menneskelig virksomhet, og som har med prioriterte tiltak i de andre tiltakspakkene. Tiltaket om å endre dagsturismen fra Mogen for å redusere ferdsel til Gjuvsjøen har også betydning for målsetningen i tiltakspakke 8.

Tiltakspakke 7: Tiltak for å ivareta de mest urørte områdene som reinen har brukt mest de siste årene	
46	Sonering av ferdsel i kalvingsområder i Vinje gjennom kommuneplanens arealdel
47	Unngå nye stier og utvikling av friluftsliv i områdene mellom Kvenna og Songa
48	Vurdere å utvide periode for stenging av Kromvikvegen, Bitdalsvegen og Songavegen. Innføre stengeregime for vei til Farastadtippet og Våtippen
49	Overvåke ferdsel på og bruk av Songamagasinet som innfallsport til fjellet
50	Stenge deler av veien inn Hjerdalen
51	Endre dagsturismen fra Mogen til «base-turisme» for å redusere ferdsel til Gjuvsjøen og til Stordalsbu

FIGUR 3 VISER KALVINGS- OG OPPVEKST-, SOMMER- OG HØST- OG VINTERBEITEOMRÅDER PÅ HARDANGERVIDDA SOM ER "OFTE BRUKT" I GRUNNLAGET FOR KLASSIFISERINGEN AV HARDANGERVIDDA VILLREINOMRÅDE I 2021, ETTER KVALITETSNORM FOR VILLREIN. KART: GEODATA OG NORSK VILLREINSENTER

2.3.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 46: Sonering av ferdsel i kalvingsområder i Vinje gjennom kommuneplanens arealdel

Hovedansvar: Vinje kommune og Telemark fylkeskommune

Dersom tiltaket gjennomføres, vil Vinje kommune være hovedansvarlig for gjennomføring, og eventuelt Telemark fylkeskommune delansvarlig gjennom endringer i sti- og løypeplan. Tiltaket oppfordrer til at Vinje kommune frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktøren ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Villreinen er svært sårbar i kalvingsperioden. Dagens mye brukte kalvingsområder strekker seg helt ned mot bolig- og hytteområder ved Rauland, og er lett tilgjengelige for dagsturer på bra skiføre eller ved tidlig barmark.

Kalvings- og oppvekstområdene som er brukt de siste 20 år ligger i hovedsak utenfor verneområder, og i LNF-områder i Vinje kommune. Dette er fjellområdene mellom Kromvikvegen, Totak, Møsvatn og Songa. Vinje kommune skal rullere kommuneplanens arealdel, og det er drøftet mulighet for å legge

inn en egen hensynssone på de aktuelle arealene for å kunne innføre tidsbegrensede ferdselsrestriksjoner om nødvendig.

Tiltaket er forventet å ha stor effekt, med relativt sett lav kostnad. Tiltaket må følges opp ved økt tilsyn i felt. Tiltaket vil begrense tilgangen til friluftsliv i områdene det er snakk om, som for eksempel vårskiturer etc.

Tiltak 47: Unngå nye stier og utvikling av friluftsliv i områdene mellom Kvenna og Songa

Hovedansvar: Vernemyndighet. Hardangerviddarådet gjennom felles sti- og løypeplan, Vinje kommune

Dersom tiltaket gjennomføres vil forvaltningsmyndighetene for verneområdene i samråd med Hardangerviddarådet og Vinje kommune være hovedansvarlige for gjennomføring av tiltaket. Tiltaket oppfordrer til at kommunen frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktøren ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Økt ferdsel i området vil innebære mere forstyrrelser i det mest urørte området på Hardangervidda, der villreinen i dag finner ro.

Tiltaket innebærer å unngå nye stier og utvikling av friluftsliv i områdene mellom Møsvatn, Kvenna og Songa i Vinje kommune, både innenfor og utenfor nasjonalparken. Utenfor nasjonalparken kan området avsettes som LNFR-område i kommuneplanen, med hensynssone for nasjonalt villreinområde.

Tiltaket er ikke ment til å påvirke etablert bruk av området.

Tiltak 48: Vurdere å utvide periode for stenging av Kromvikvegen, Bitdalsvegen og Songavegen. Innføre stengeregime for vei til Farastadtippen og Våtippen

Hovedansvar: Vinje kommune, Stakraft som regulant, aktuelle veilag, NVE

Alle veiene som inngår i tiltaket er adkomstveger inn i villreinens viktigste kalvings- og oppvekstområder i Vinje kommune, og tiltaket innebærer at det innføres regulering som muliggjør at veiene kan holdes stengt med bom for allmenn ferdsel i sårbare perioder når hensyn til villreinen tilsier det. Landbruksnæringen bør hensyntas.

Alle vegene utenom Kromvikvegen er anleggsveier bygd i forbindelse med vannkraftutbygging. Disse veiene er omfattet av konsesjonsvilkår for Tokke-Vinje reguleringen, som inneholder vilkår om at veiene skal kunne brukes av allmenheten med mindre energi- og vassdragsmyndighetene vedtar noe annet. Gjennomføring av tiltak på disse veiene forutsetter derfor at det eventuelt treffes vedtak om restriksjoner for motorisert ferdsel forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess, bla. med egen høring. NVE er hovedansvarlig for gjennomføring av tiltak knyttet til disse veiene.

Dersom tiltak skal gjennomføres på Kromvikvegen er Vinje kommune og grunneier/veieier hovedansvarlig for gjennomføring av tiltaket. Tiltak på denne veien oppfordrer til at kommunen og veieier frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktøren ikke ønsker å gjennomføre tiltaket.

Om de ulike veiene:

- *Kromvikvegen* er en kommunal vei som stenges når snøen kommer og som ikke skal åpnes før 1. juni ifølge Regional plan for Hardangervidda. Veien ligger helt på grensa til kalvings- og oppvekstområdet, og gjør området lett tilgjengelig i oppvekstperioden i første del av juni.
- *Bitdalsvegen* er en sidevei til Kromvikvegen og gjør kalvings- og oppvekstområdet lett tilgjengelig.
- *Songavegen* er en bomvei som er bygd i forbindelse med regulering av Songa-magasinet og er en mye brukt innfallsport til villreinområdet med viktige kalvings- og oppvekstområder.
- Veien til Farastadtippet er bygd i forbindelse med regulering av Songa. Veggen er åpen slik at allmennheten kan kjøre med bil opp til 910 moh. Grense for villreinområde er på ca. 1050 moh.
- Bomveg til Våtippen i Vådalen er bygd i forbindelse med regulering av Bitdalsvatn. Veggen er åpen slik at allmennheten kan kjøre med bil opp til 920 moh. Grense for villreinområde er på ca. 970 moh.

Tiltaket forventes å ha svært høy effekt. Kostnader er knyttet til prosesskostnader for å endre konsesjonsvilkår og redusert tilkomst for hytteiere, turbrukere og allmennheten ellers.

Relevante hensyn, herunder hensynet til landbruksnæring, skal hensyntas.

Tiltak 49: Overvåke ferdsel på og bruk av Songamagasinet som innfallsport til fjellet

Hovedansvar: Statkraft og Vinje kommune

Dersom tiltaket gjennomføres, vil kommunen og veieier være hovedansvarlige. Tiltaket oppfordrer til at kommunen og grunneier frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Tiltaket innebærer at ferdsel på og bruk av Songamagasinet som innfallsport til fjellet, overvåkes.

Songamagasinet er en viktig innfallsport for jakt, fiske og friluftsliv som går rett inn i de mest brukte sommerbeiteområdene til villrein på Hardangervidda per i dag. Allmennheten har adgang til å sette ut og bruke båt, og infrastrukturen tar folk langt inn mot sentrale villreinområder. Magasinet er et enkelt utgangspunkt for turer innover i sårbare områder.

Derfor er det behov for å få mer kunnskap om i hvilken grad Songamagasinet fungerer som innfallsport til fjellet.

Det er ikke knyttet direkte effekter til tiltaket. Det er ingen kostnader knyttet til tiltaket ettersom man kan overvåke data gjennom veibom, Strava og GPS-data.

Tiltak 50: Stenge deler av veien inn Hjerdalen

Hovedansvar: Tinn kommune og Hjerdalen veilag

Delansvar: Klima- og miljødepartementet

Dersom tiltaket gjennomføres vil veieier i samråd med kommunen være hovedansvarlige, og Klima- og miljødepartementet være delansvarlig. Tiltaket oppfordrer til at veieiere frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig

utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra veieiere vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Klima- og miljødepartementet vil kunne være delansvarlig for tiltaket eksempelvis gjennom at støtte til gjennomføring kan falle inn under tilskuddsordningen kap. 1420, post 60 på Klima- og miljødepartementets budsjett, og at aktørene kan søke om tilskudd til tiltaket. Basert på tilbakemelding fra veieiere vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Veien inn til Hjerdalen gir lett tilgjengelig adkomst i barmarksesongen. Tiltaket innebærer å stenge veien de siste 4-5 km i kalvings- og oppvekstperioden, med unntak for grunneiere. Landbruksnæringen skal hensyntas. Tiltaket er forventet å ha en høy effekt for villrein.

Tiltak 51: Endre dagsturismen fra Mogen til «base-turisme» for å redusere ferdsel til Gjuvsjøen og til Stordalsbu

Hovedansvar: Tilsynsutvalg, Hardangerviddarådet som ansvarlig for sti- og løypeplan og DNT/bestyrere på Mogen turisthytte

Ferdsel nord og øst for Mogen hindrer villreintrekk og villreinens bruk av områdene øst for Møsvatn.

Tiltaket innebærer å legge om driftskonseptet for Mogen turisthytte, fra tradisjonell turisthytte for de som er på flerdags-turer mellom turisthytter på Hardangervidda, til «base-turisme» med gjester som bor flere dager på hytta med aktiviteter og dagsturmål i nærområdet. Andre dagsturmål i nærheten av Mogen som ikke forstyrrer villreinen må vurderes, og det arbeides allerede med et prosjekt for å etablere et godt dagsturtilbud ved Mogen slik at flere oppholder seg i nærområdet. Det trengs samarbeid med grunneiere og en reiselivsstrategi for Møsvatn-området.

Tiltaket er forventet å ha en høy effekt for villreinen. Kostnader er knyttet til omstilling av driftskonsept for turisthytta, og til utvikling av nye «villrein-vennlige» tilbud. Tiltaket kan innebære et bedre natur- og friluftstilbud for nye grupper. Omstilling kan innebære usikkerhet ved om en klarer å skape et nytt besøks- og driftsgrunnlag for drift av turisthytta, og tiltaket kan også ha stor betydning for å opprettholde grunnlag for rutebåt på Møsvatn.

Dersom tiltaket gjennomføres, vil DNT sammen med reiselivet og grunneiere i området være hovedansvarlige. Tiltaket oppfordrer til at disse frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøving dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra aktørene, vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

2.3.3 Forventede effekter og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Det vurderes at tiltakspakken har flere effektfulle og nødvendige tiltak, som samlet vil kunne bidra til å opprettholde reinens bruk av urørte områder, med et spesielt fokus på kalvings- og oppvekstområder. Tiltakene i pakken retter seg mot sentrale utfordringer, men på grunn av usikkerheten knyttet til utforming og oppfølging, er departementets samlede vurdering at tiltakspakken vil ha middels effekt.

Klima- og miljødepartementet har vurdert administrative og økonomiske konsekvenser av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår i faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Negative samfunnsmessige kostnader er tilknyttet redusert tilkomst på veier for allmennheten til visse tider, redusert/avkortet sesong for skuter-/skitrafikk på seinvinter, samt mulig redusert mulighet for fiske på forsommer. Kostnadene ved tiltakspakken er i hovedsak administrative og er anslått til å være lave.

2.4 Tiltak for å ivareta villreintrekkene mellom ulike sesongbeiter

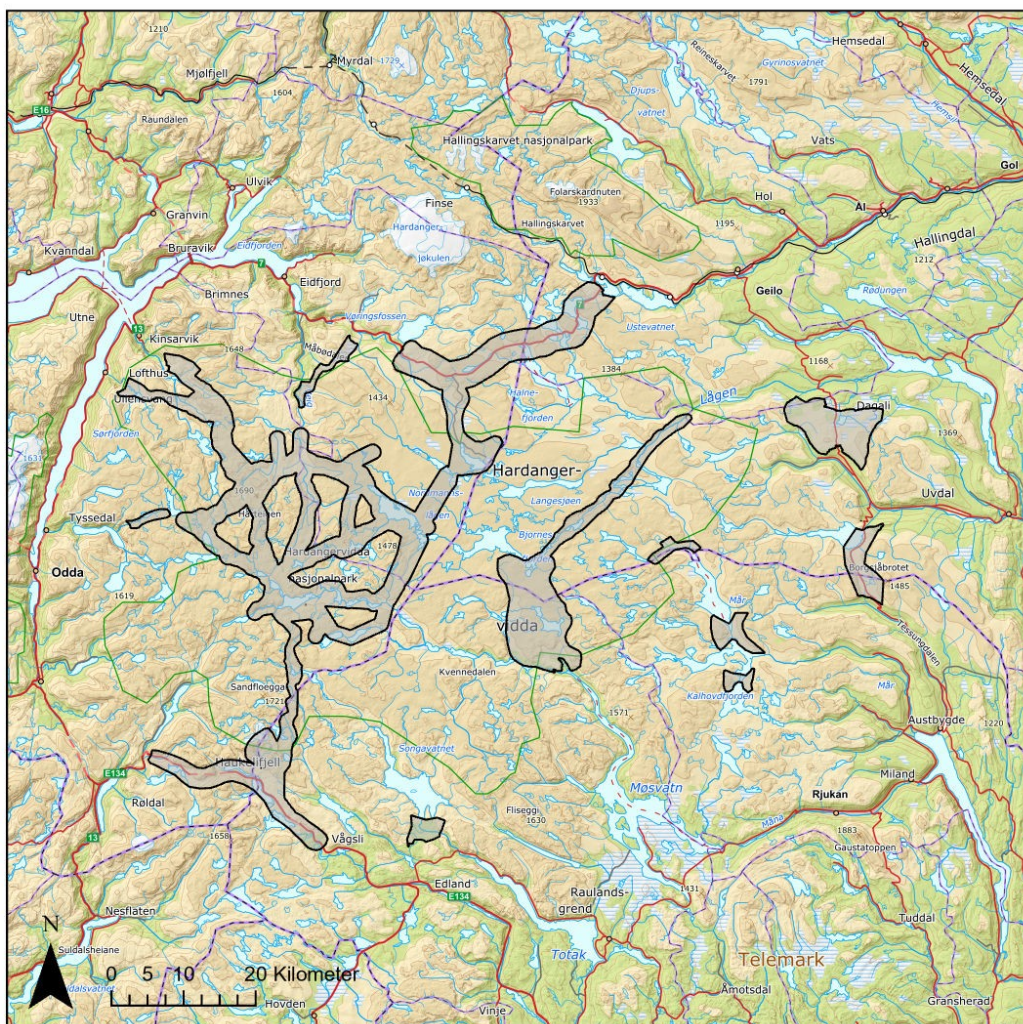
2.4.1 Innledning

Målet med tiltakspakken er å bedre villreinens trekkmuligheter på sentrale knutepunkt / trekkområder som sikrer funksjonelle trekk mellom sesongbeiter gjennom året, og som tar høyde for variasjoner i sammensetning av bestand og klimatiske forhold i et lengre tidsperspektiv. Denne tiltakspakken omfatter viktige trekkområder som ikke er tatt med i de andre tiltakspakkene. Nettet av merkede turstier på nordvest-vidda og Tinnhøvegen inngår i tiltakspakke 5, Riksvei 7 og Imingfjell i tiltakspakke 6 og Mogen-Gjuvsjø i tiltakspakke 7. Endringer i rutenettet for stier og løyper, samt regulering og styring av motortransport vil også bedre flere viktige trekkområder.

Trekket øst-vest over turiststien mellom Tinnhølen og Sandhaug er sentralt i barmarksesongen, men er sterkt redusert i denne perioden. Det samme gjelder fokusområdet langs Lågen til Gamle Lågaros, stien mellom Haukeliseter og Hellevassbu, stien mellom Trolltunga og Tyssevassbu og ruten Lofthus/Nykkjesøy til Stavali og Hårteigen. Områder vist i kartet under (figur 4) er sammensatt av fokusområder fra arbeidet med klassifisering av villreinområdet. Tiltakspakkene berører også enkelte andre barrierer som har sammenheng med og trolig påvirker dagens arealbruk, som Kvennavassdraget og Bremafoten mellom Nordmannslågen og Bjornesfjorden.

Tiltakspakken omfatter både generelle tiltak som vil bedre trekk i mange trekkområder, og spesifikke tiltak for enkeltområder. Tiltaket om redusert bruk av Hellevassbu har også betydning for tiltakspakke 7. I den grad villreinen faktisk bruker arealer øst for Mår og Kalhovd på barmark, vil tiltakene med landbroer i Mår-vassdraget og regulering av veien Kalhovd-Synken ha betydning for tiltakspakke 7.

Tiltakspakke 8: Tiltak for å ivareta villreintrekkene mellom ulike sesongbeiter	
52	Regulere telting i flaskehalser
53	Forprosjekt for restaurering av trekkveier over vannkraftmagasiner i villreinområdet
54	Vei inn Imingdalen (Bruseterveien): Begrense kjøring på veien for allmennheten vest for Flåtåe
55	Vurdere å begrense tilgang med sykkel på de veiene der biltrafikken blir regulert
56	Stenge eller redusere bruken av Hellevassbu turisthytte i sommerbeiteperioden
57	Vurdere å regulere tilkomst på og bruk av veien Kalhovd-Synken og Kalhovd-Gvapseborg

FIGUR 4 VISER DE MEST SENTRALE FOKUSOMRÅDENE FOR TREKKPASSASJER PÅ HARDANGERVIDDA. KART: GEODATA OG NORSK VILLREINSENTER.

2.4.2 Nærmere om de enkelte tiltakene

Tiltak 52: Regulere telting i flaskehalser

Hovedansvar: Villreinutvalg, rettighetshavere. Villreinnemnd, Miljødirektorat, KLD

Telting i viktige trekkpassasjer for villrein kan hindre at reinen benytter trekket, og får redusert arealbruk som følge.

Tiltaket innebærer å bruke hjemmel i frilufsloven § 9 fjerde ledd for å forby telting i avgrensede områder for å sikre trekkmuligheter for villrein under jakten. Dette kan gjelde all slags telting, også for fiskeing o.l. Det er departementet som har myndighet etter frilufsloven, men denne er delegert til Miljødirektoratet. Det kan være behov for nytt hjemmelsgrunnlag, for å hindre telting på viktige trekkpassasjer langs eks. Kvenna gjennom sommeren (før jakt). Kvenna er en stor barriere for trekk i dag, pga. pack-rafting og annen aktivitet langs vassdraget. Et slikt hjemmelsegrunnlag er beskrevet i tiltak 18, hvor Klima- og miljødepartementet har igangsatt en utredning i Miljødirektoratet av virkemidler for ferdselsregulering, der det blant annet skal vurderes å innføre en ny hjemmel i

naturmangfoldloven for å kunne fastsette tids- og arealavgrensede ferdselsrestriksjoner i villreinområder.

Tiltaket er forventet å bidra til høy effekt for villreinen gjennom å bedre trekk og økt arealbruk før og under jaktperioden. Teltforbud vil ha konsekvenser for friluftslivinteresser i dette området, herunder jegere i forbindelse med jakt. Andre brukere som blir rammet av forbud kan ha liten forståelse for forbudet. Konkrete kostnader er lave og knyttet til prosess.

Tiltak 53: Forprosjekt for restaurering av trekkveier over vannkraftmagasiner i villreinområdet

Hovedansvar: Regulant/konsesjonær

Delansvar: Miljødirektoratet, i samråd med Norges vassdrags- og energidirektorat

Som følge av etableringen av vannkraftmagasiner i villreinområdet har tidligere trekkruiter for villreinen blitt forringet. Tiltaket innebærer gjennomføring av tre forprosjekter for å gi et best mulig beslutningsgrunnlag for eventuelle fremtidige restaureringer av trekkveier over vannkraftmagasiner ved:

- Fylling av kanal og etablering av trekk sør for dammen på Strengen
- Landbro i trekkpassasje over Gravøy (mellom Kilsfjorden og Gøyst)
- Landbro over Mår mellom Mårdammen og Synken (nord for dammen)

Kostnader og konsekvenser for eventuelle etableringer av landbroer må utredes nærmere i forprosjektet.

Dersom tiltaket om forprosjekt gjennomføres, vil regulant/konsesjonær være hovedansvarlig, og gjennomføring av tiltaket forutsetter frivillig tilslutning. Dersom det ikke oppnås frivillig tilslutning fra konsesjonæren til å gjennomføre forprosjektet vil myndighetene vurdere om tiltaket i stedet kan og bør følges opp på andre måter, herunder eventuelt i medhold av alminnelige prosesser i medhold av konsesjonen.

Restaurering av tidligere trekkpassasjer for villrein gjennom å etablere landbro over kraftmagasiner i villreinområder hvor det tidligere har gått viktige trekkpassasjer er tiltak som potensielt kan ha svært stor positiv effekt for å bedre tilstanden for villreinen. Etablering av landbro med formål om å gjenopprette villreintrekk er hittil ikke utprøvd, og effekten av tiltaket er dermed usikker. Både GPS-data, observasjoner og spor viser at dyrene benytter gamle trekkveier over magasinet i dette området ved lav vannstand. Videre kan observasjoner fra Kvevassmagasinet i Nordfjella villreinområde også tyde på at villrein kan gjenoppta gamle trekkruiter når forholdene legger til rette for det, for eksempel fordi vannstanden i et magasin tappes ned eller er lavere enn normalt. Dersom forprosjektene eventuelt på sikt følges opp med tiltak som medfører at trekkrutene gjenopprettes vil det potensielt ha positive konsekvenser for villreinen.

Utformingen av Strengen er slik at det er vanskelig for villreinen å trekke gjennom området. En eventuell fremtidig restaurering av trekk sør for dam på Strengen er forventet å ha begrenset effekt fordi Strengen ikke er det mest brukte området og heller ikke mest naturlige trekk, samtidig som trafikkert anleggsvei nordøst for Strengen er en barriere for villrein i aktuell sesong. Antatt liten konflikt med andre bruksinteresser.

Mår-Gøyst-reguleringen med tilhørende menneskelig aktivitet er en svært stor barriere for villreintrekk fra området øst for Møsvatn og mot tangene øst for Mårfjorden. Det er usikkerhet knyttet til effekten av en eventuell fremtidig restaurering av trekkveien ved Graveide for villrein.

Stegaros er et kritisk trekkpunkt for villrein mellom sentral-vidda og de østlige tangene. Trekket over Stegaros er begrenset av bilveg til Synken, turiststi mellom Kalhovd og Stordalsbu/Mogen samt salg av jakt og fiske i området sommer og høst. Effekten av en eventuell fremtidig restaurering av trekkveien over Mår ved Synken er også betinget av begrensning av aktivitet i området Kalhovd - Stegaros – Synken, blant annet regulering av trafikk på bilvei, merkede stier m.m. for å oppnå effekt. En eventuell fremtidig restaurering av trekkveien mellom området vest for Mår-Gøyst og tangene lenger øst er forventet å ha høy effekt for villreinen. Dette trekket er også viktig for videre villreintrekk fra Mår til nord-østvidda og videre mot vest.

Eventuelle fremtidige restaureringer av trekkveier over magasinene er i tillegg tiltak som direkte bøter på de negative effektene av eksisterende arealinngrep uten at det går utover andre brukere av området. Restaurering av trekkveier er også i tråd med målsetningen i villreinformasjonen om målrettet restaurering av leveområdene til villreinen, og har også koblinger for FNs tiår for naturrestaurering som går fram mot 2030.

Tiltak 54: Vei inn Imingdalen (Bruseterveien): Begrense kjøring på veien for allmenheten vest for Flåtåe

Hovedansvar: Nore og Uvdal kommuner sammen med fylkeskommune

Veien bidrar til ferdsel mellom Sønstevatn/Imingdalen og Mår sommer og høst, og kan gjøre adkomsten fra nord til østsiden av Mår vanskeligere for villreinen. Bidrar til å flytte dagstursone og utgangspunktet for tur langt inn på vidda. Boming av veien vil gjøre vidda "større" og den generelle bruken noe lavere.

Tiltaket innebærer å begrense kjøring på veien for allmenheten vest for Flåtåe (etter hyttefeltet) med fysisk bom, digital telling/skiltgjenkjennig for de som passerer. Tiltaket oppfordrer til at aktørene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra aktørene vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes. Landbruksnæring skal hensyntas ved gjennomføring av tiltaket.

Tiltaket er forventet å ha en høy effekt på villreinen dersom barrierer ved Stegaros og Havfoss først reduseres. Samfunnsmessige kostnader knytter seg til noe vanskeligere adkomst for allmenheten til Imingdalen med bil. Det er usikkerhet tilknyttet de faktiske kostnadene knyttet til finansiering av tiltaket, men det er forventet å være relativt lavt.

Tiltak 55: Vurdere å begrense tilgang med sykkel på de veiene der biltrafikken blir regulert

Hovedansvar: Kommunene (ev. Energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat)

Delansvar: Grunneiere og rettighetshavere

Tiltaket oppfordrer til at aktørene frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre tiltaket. Om tiltaket skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av tiltaket, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra aktørene vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Flere veier som går innover villreinområdet utenfor verneområdet, foreslås stengt for biltrafikk, men veiene brukes også av syklistene. For at tiltak knyttet til å redusere motorferdsel på veier skal ha den ønskede effekten, kan det være nødvendig at også annen ferdsel enn motorferdsel på de samme veistrekningene reduseres. Regulering av ferdselen med sykkel vil kunne øke effekten av tiltak for regulering av motorferdsel på veiene.

Tiltaket innebærer å regulere tilgang til bruk av sykkel på de veier der tilkomst med bil blir regulert. Per i dag er det fri tilgang til å sykle på alle veier som er tilgjengelige med kjøretøy. Eventuelle reguleringer for kjøretøy bør også vurderes for sykkel. Dette vil kreve en forskrift etter friluftsløven for de delene som er utenfor verneområdet. Regulering av sykling på privat vei krever forskriftsvedtak fra kommunen, etter samtykke fra grunneier. Dersom en vei er omfattet av konsesjonsvilkår knyttet til vannkraftverk med vilkår om at veien skal kunne brukes av allmenheten med mindre vassdragsmyndigheten har bestemt noe annet, forutsetter tiltaket i stedet at det eventuelt treffes vedtak om restriksjoner for allmenhetens ferdsel forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess, med blant annet egen høring.

Det er knyttet usikkerhet til effekten av tiltaket for villreinen. Det er avhengig av hvilke veier som reguleres. Det er forventet at tiltaket medfører en mindre kostnad knyttet til prosess og informasjon.

Tiltak 56: Stenge eller redusere bruken av Hellevassbu turisthytte i sommerbeiteperioden

Hovedansvar: DNT

Delansvar: Klima- og miljødepartementet, statsforvalter, tilsynsutvalget

Ferdsel på stien mellom Haukeliseter – Hellevassbu – Litlos medfører en delvis barriereeffekt for villreinen mellom dagens kalvingsområde sør for Kvenna og gode sommerbeiteområder vest og nordvest for stien. Fjellområdene særlig vest for denne stien har høye topper med snøbreer og rikt sommerbeite for villrein. Disse områdene har vært viktige for villrein særlig sommerstid, og vil bli ytterlig viktigere i fremtidens klimaperspektiv. Vinterbruk til og fra Hellevassbu vurderes å være en liten utfordring for villrein. Tiltaket oppfordrer til at DNT frivillig slutter seg til gjennomføringen av tiltaket, og innebærer ikke statlige pålegg/statlig myndighetsutøvelse dersom aktørene ikke ønsker å gjennomføre et av tiltakene. Om et av tiltakene skal gjennomføres, og eventuell endelig utforming av dette, herunder eventuelle budsjettmessige konsekvenser for Klima- og miljødepartementet, vil først kunne fastslås i etterkant av alminnelig høring. Basert på tilbakemelding fra aktørene vil tiltaket enten opprettholdes, justeres eller utgå før tiltaksplanen fastsettes.

Forslag til tiltak må sees i sammenheng med andre tiltak som er foreslått i området.

Alternativ 1: Hellevassbu stenges i sommersesongen. Nordgående ferdsel fra Haukeli gjøres ved å benytte dagens sommersti til Middalsbu gjennom Slettedalen og langs østsiden av Valldalsvatnet, med utvikling av muligheter for leie av transport (båt og/eller buss) på deler av strekningen for å redusere en ellers lang dagsetappe (27 km i dag). Det kan eventuelt også etableres en ny sommersti mellom Middyr og Nupstjørn for å korte ned turen. Ved å benytte transportmilder (buss og/eller båt) reduseres etappen Haukeliseter-Middalsbu med 5-7 km.

Alternativ 2: Dersom DNT begrenser markedsføringen av ruta som går nord-sør på vestvidda mellom Sandhaug-Litlos-Hellevassbu-Haukeliseter, kan ferdselen langs stien forbi Hellevassbu potensielt bli så redusert at den ikke blir en betydelig barriere for villreinen i oppvekst- og sommerbeiteperioden.

Dersom erfaringene etter 5-10 år er at ferdselele ikke har gått ned og at stien er en betydelig barriere, må nye og sterkere tiltak vurderes. Et alternativ vil da kunne være å legge ned stien mellom Besso og Litlos for å få ned ferdselstrykket.

De negative virkningene for friluftslivet er små. Middalsbu vil ved alternativ 1 få et større besøkstall og det er kostnader knyttet til å oppgradere denne noe.

Effekten på villrein vil ved alternativ 1 bli svært positiv. For alternativ 2 er effekten mer usikker, da det er usikkert i hvilken grad ferdselele vil bli redusert.

Tiltak 57: Vurdere å regulere tilkomst på og bruk av veien Kalhovd-Synken og Kalhovd-Gvepseborg

Hovedansvar: Energidepartementet og Norges vassdrags- og energidirektorat

Delansvar: Veieier, regulant

Energidepartementet og NVE er hovedansvarlig for gjennomføring av tiltaket, og regulant/konsesjonær er delansvarlig. Veiene er omfattet av konsesjonsvilkår for Mår/Gjøyst reguleringen, som inneholder vilkår om at veiene skal kunne brukes av allmenheten. Gjennomføring av tiltak på disse veiene forutsetter derfor at det eventuelt treffes vedtak om restriksjoner for allmenhetens ferdselele forankret i vassdragslovgivningen etter en ordinær prosess, med blant annet egen høring.

Veiene gir lett tilgjengelig adkomst i barmarksesongen, og er en viktig kanal for videre ferdselele mot sentrale deler av vidda. Det foregår en del camping (bobil o.l.) langs vegen, og det er mye sykkeltrafikk på veien.

Tiltaket er mest aktuelt høst eller senhøst. Det bør vurderes endring av driftsregime og mulighet til å sette opp bom om nødvendig. I perioder med mye rein i området bør veien kunne stenges for allmenn ferdselele, men med tilkomst for grunneier, regulant og tilsvarende brukere. Det bør tilrettelegges for kollektive transportløsninger for allmenheten, for eksempel for gjester til rutebåten, turisthyttene m.m. Et mulig alternativ er full nattestenging, eller eventuelt stenge helt i særlig spesielle tilfeller. Tiltak/regulering av volum av ferdselele på stiselementet Kalhovd-Mårbu er viktig for at tiltak på veien skal fungere etter hensikten. Tilpasninger i drift av rutebåt på Mår må også sees på i en helhet med øvrige tiltak. Til grunn for eventuelle tiltak på strekningen Kalhovd-Synken bør det vurderes om det er behov for å etablere ferdselelsregistreringer av trafikken til Kongsbergseter (for eksempel digital tellebom e.l.), samt opprettholde løyvebetinget kjøring og gjennomgå praksis for dette, for å kontrollere mulige endrede bruksmønstre som følge av tiltak.

Tiltaket forventes å ha en høy effekt på villreinen. De negative samfunnsmessige kostnadene knytter seg til redusert tilkomst for grunneiere, redusert mulighet for næringsvirksomhet i form av utleie jakt og fiske, redusert tilgang for turbrukere og allmenheten ellers. Det vil også være negativt for kommunens reiselivssatsing på sykkel og driftsgrunnlag på turisthytte ved Kalhovd. Relevante hensyn, herunder hensynet til landbruksnæring, skal hensyntas.

2.4.3 Forventede effekter og konsekvenser

Klima- og miljødepartementet har etter innspill fra Miljødirektoratet vurdert hvilke forventede effekter tiltakspakken har for villrein. Tiltakspakken inneholder flere tiltak for å bedre oppnåelsen på måleparamater 1 i delnorm 3, funksjonell arealutnyttelse. Det er vanskelig å anslå hvilke ringvirkninger en eventuell restaurering av trekkveier ved hjelp av landbro kan ha, og dermed også hvilken effekt tiltakspakken på sikt kan få. Departementet anser at det potensielt kan ha stor effekt dersom disse blir tatt i bruk.

Klima- og miljødepartementet har vurdert administrative og økonomiske konsekvenser av tiltakspakken på bakgrunn av det som fremgår i faggrunnlaget, samt det som har fremkommet i løpet av involveringen i forkant av høringen.

Tiltakspakken omhandler både regulering av telting, bruk av veier og turisthytte, og ferdsel. En regulering av tilkomst på og bruk av veien Kalhovd-Synken og Kalhovd-Gvæpseborg vil føre til redusert tilgang for turbrukere og allmennheten ellers.

Forprosjektet for restaurering av trekkveier over vannkraftmagasiner vil ha økonomiske konsekvenser for konsesjonæren dersom tiltaket gjennomføres. En eventuell gjennomføring av restaureringsprosjekt for trekkveier over vannkraftmagasiner forventes å kreve betydelige økonomiske investeringer, og kostnader og konsekvenser vil utredes nærmere gjennom forprosjektet.

Tiltak om regulering av ferdsel på veier vil kreve administrative ressurser for å gjennomføre, og vil trolig også innebære kostnader til skilting og informasjon.

For enkelte tiltak i tiltakspakken der aktører oppfordres til frivillig å være ansvarlig for å gjennomføre tiltak, kan tiltaket ha konsekvenser for Klima- og miljødepartementet eksempelvis gjennom at det kan søkes om støtte til gjennomføring gjennom tilskuddsordninger på departementets budsjett. Eventuelle kostnader for gjennomføring av slike tiltak dekkes innenfor de til enhver tids gjeldende budsjettrammer.

